

**UCHWAŁA NR XXX/163/2017
RADY MIASTA I GMINY JARACZEWO**

z dnia 7 czerwca 2017 r.

w sprawie przyjęcia gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Jaraczewo

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r., poz. 446 ze zm.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i o opiece nad zabytkami (Dz. U. 2014 r., poz. 1446 ze zm.) Rada Miasta i Gminy Jaraczewo uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Jaraczewo na lata 2017-2021”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

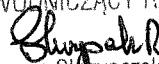
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Jaraczewo.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady

Roman Skrzypczak

PRZEWODNICZĄCY RADY

Roman Skrzypczak

Załącznik do uchwały Nr XXX/163/2017

Rady Miasta i Gminy Jaraczewo

z dnia 7 czerwca 2017 roku

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY JARACZEWO
NA LATA 2017-2021

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	4
1.1. Położenie i krótka charakterystyka gminy.....	4
1.2. Podstawy i uregulowania formalno-prawne opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	5
1.3. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	8
2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.....	10
2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa.....	10
2.1.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.....	10
2.1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.....	11
2.1.3. Uwarunkowania wynikające ze Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy.....	15
2.1.4. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym.....	18
3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	20
3.1. Obiekty zabytkowe gminy wpisane do rejestru zabytków.....	20
3.2. Wykaz obiektów wskazanych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.....	24
3.3. Obiekty ruchome wpisane do rejestru prowadzonego przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.....	43

3.4. Pozostałe obiekty.....	44
4. Archeologia.....	44
5. Obszary ochrony zieleni zabytkowej na terenie gminy.....	51
6. Diagnoza stanu obiektów zabytkowych w gminie.....	52
7. Cele programu opieki nad zabytkami.....	55
7.1. Cele wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.....	55
7.2. Utworzenie i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków.....	55
7.3. Oznakowanie obiektów zabytkowych i określenie zasad ich udostępniania...	56
8. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	56
8.1. Gminna ewidencja zabytków.....	56
8.2. Gminna ewidencja zabytków archeologicznych.....	57
8.3. Rewitalizacja i rewaloryzacja obiektów zabytkowych.....	58
8.4. Inwentaryzacja obiektów tzw. Małej architektury sakralnej.....	58
8.5. Zabytki ruchome.....	58
8.6. Popularyzacja i edukacja.....	59
8.7. Włączenie zabytków w procesy gospodarcze.....	60
8.8. Aktywizacja społeczności lokalnej na rzecz opieki nad zabytkami.....	60
9. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami.....	61
10. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	63
11. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	63
12. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	63

1. Wstęp

1.1. Położenie i krótka charakterystyka gminy

Gmina Jaraczewo położona jest w zachodniej części województwa wielkopolskiego i stanowi jedną z czterech gmin powiatu Jarocińskiego.

Powierzchnia gminy Jaraczewo wynosi 133 km², co lokuje ją w grupie gmin średnich obszarowo w województwie wielkopolskim.

W skład gminy wchodzi 20 wsi sołeckich: Bielejewo, Brzostów, Cerekwica Nowa, Cerekwica Stara, Gola, Góra, Łobez, Łobzowiec, Łowęcice, Łukaszewo, Niedźwiady, Nosków, Panienka, Parzęczew, Poręba, Rusko, Strzyżewko, Suchorzewko, Wojciechowo, Zalesie, oraz miasto Jaraczewo, które stanowi siedzibę władz gminnych.

Gminę zamieszkuje ogółem 8 293 osób (na dzień 31.12.2015 r.) co statystycznie plasuje Jaraczewo również w grupie gmin średnio zaludnionych. Gmina posiada dobre powiązania komunikacji drogowej. Przez gminę przebiega droga krajowa Nr 12 relacji Łęknica - Dorohuck, a także trasa kolejowa drugorzędowa Jarocin - Leszno.

Pod względem ukształtowania powierzchni teren gminy jest obszarem typowo nizinnym, z rzadka tylko urozmaiconym ostańcami morenowymi. Rzeźba terenu jest pochodzenia polodowcowego, obejmuje obszar Niziny Południowowielkopolskiej na styku Wysoczyzny Leszczyńskiej i Kaliskiej rozciętych Pradolina Żerkowsko-Rydzynską. Pod względem ukształtowania powierzchni najbardziej urozmaicona jest północna część gminy leżąca w Pradolinie Żerkowsko - Rydzynskiej, gdzie zachowały się cztery ostańce morenowe, a różnice wysokości względnych sięgają 20 m.

Są to:

- tzw. Pagór Góry o długości około 500 m i szerokości około 200 m, sięgający 112 m n.p.m. oraz około 20 m wysokości względnej,

- tzw. Pagór Panienki o długości około 3 km i szerokości do 1 km, zbudowany z piasków, o kulminacji 107 m n.p.m. i wysokości względnej dochodzącej do 15 m,
- tzw. Pagór Zalesia, dwa ostańce osiągające kulminacje 97 m n.p.m. i wysokość względną 5 m.

Mniej urozmaicona jest południowa część gminy. Dominuje tutaj jeden poziom opadający ku północy i południowemu zachodowi.

Najniżej położony punkt gminy leży nad Kanałem Obry pomiędzy Górą i Panienką, a jego wysokość wynosi 91,2 m n.p.m.. Zaś najwyższym punktem gminy jest wzniesienie około 1 km na południe od Ruska, osiągające 135,6 m n.p.m..

Najważniejszym ciekim wodnym gminy jest rzeka Obra, lewobrzeżny dopływ Warty. Całkowita długość Obry wynosi 253 km, a powierzchnia dorzecza 4021 m². Wypływa w okolicach Wałkowa na wysokości 140 m n.p.m., wpada natomiast do Warty w Skwierzynie na wysokości 24 m n.p.m.. Na terenie byłego województwa kaliskiego płynie około trzydziestokilometrowy odcinek początkowy Obry, z czego 2/3 na terenie gminy Jaraczewo. Drugim ciekim wodnym, przecinającym wschodni kraniec gminy jest rzeka Lubieszka, będąca lewym dopływem Lutyni.

Pokrycie glebowe gminy jest bardzo zróżnicowane. W południowej części występują gleby brunatne wytworzone z glin zwałowych i bielic nagliniowych, a w północnej i zachodniej słabsze gleby pseudobielicowe oraz brunatne wylugowane. Na terenie gminy znajdują się bogate złoża żwirów, ilów oraz gytii wapiennej (wysokiej jakości wapno nawozowe).

1.2. Podstawy i uregulowania formalno-prawne opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela (art.5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP);

Główny akt prawny regulujący zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce to ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2014 r, poz. 1446 ze zm.).

Zgodnie z art.7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2016r., poz. 446 ze zm.), do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2014, poz. 1446 ze zm.), nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),
- b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
- c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
- d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4),
- e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32 ust.1 pkt 3 i ust.2),
- f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust. 1 i 2),
- g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71 ust. 1 i 2),

h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 81),

i) obowiązek sporządzenia przez burmistrza gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust.1),

j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie miasta i gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

Głównym zadaniem polityki państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest tworzenie mechanizmów, które dostosowałyby tę sferę do warunków gospodarki rynkowej. Działania te dotyczą sfery legislacyjnej, zmian organizacyjnych obejmujących konieczne rozszerzenie zakresu działań instytucji odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz zmian w strategii i organizacji ochrony dóbr kultury. Przyjęty przez Radę Ministrów w czerwcu 2014 r. Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017 sporządzony został dla wzmocnienia roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków.

Cel ten jest wdrażany poprzez trzy cele szczegółowe:

1. Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,
2. Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,
3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji

W *programie* tym dokonano diagnozy stanu ochrony zabytków w Polsce w trzech podstawowych płaszczyznach:

- organizacji i zadań organów ochrony zabytków w Polsce,
- stanu zachowania zabytków w Polsce, w tym roli i znaczenia form ochrony zabytków oraz systemów informacji o zabytkach,
- komunikacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków w Polsce.

Na jej podstawie przeprowadzona została analiza SWOT i w ścisłym powiązaniu z jej wynikami sformułowano cel główny *Krajowego programu: Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków.*

Do wszystkich wymienionych w *programie* celów i zadań opracowano szczegółowe harmonogramy realizacji wraz z planem finansowym programu.

W Krajowym Programie Opieki nad Zabytkami określona została rola samorządu terytorialnego w systemie ochrony zabytków w Polsce.

Za realizację zadań związanych z ochroną zabytków odpowiedzialna jest zarówno Administracja rządowa, jak również jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli. Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 *ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2016 r., poz. 446 ze zm.) do zadań własnych gminy należą sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Warto podkreślić, że art. 7 ust. 1 pkt 9 *ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym*, art. 4 ust. 7 *ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym* oraz art. 14 ust. 3 *ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa* odnoszą się zarówno do ochrony zabytków, jak i opieki nad zabytkami, bowiem jednostki samorządu terytorialnego są właścicielem ok. 21% zabytków nieruchomych i zobowiązane są do opieki nad nimi (art. 5 i art. 71 u.o.z.). To gminie przysługuje prawo pierwokupu w wypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawo użytkowania wieczystego takiej nieruchomości (art. 109 ust. 1 pkt 4 *ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami*). W związku z tym z dniem 1 stycznia 1999 r. zdecentralizowano nie tylko zadania związane z ochroną zabytków, ale jednocześnie nastąpiło także przekazanie większości zabytków nieruchomych do zasobu samorządowego. Tym samym jednostki samorządu terytorialnego zostały zobowiązane do dbałości o powierzone im obiekty.

Obok zadań własnych, o których mowa w art. 7 ust. 1 pkt 9 *ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym*, art. 4 ust. 7 *ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym* oraz w art. 14 ust. 3 *ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa*, zgodnie z treścią u.o.z. przekazano jednostkom samorządu terytorialnego znaczące kompetencje do realizacji zadań ochronnych. Jednostki samorządu terytorialnego, wdrażając postanowienia programów opieki nad zabytkami, uzupełniają działania państwa w zakresie prawnej ochrony zabytków (art. 87 u.o.z.); gminy dysponują kompetencjami w zakresie ustanowienia parku kulturowego, prowadzenia gminnych ewidencji zabytków oraz wprowadzania ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 16–20 u.o.z.).

Ogromną rolę odgrywają tu programy opieki tworzone na wszystkich szczeblach samorządu terytorialnego, stanowiące bardzo istotny element zarządzania dziedzictwem kulturowym na danym obszarze.

1.3. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Celem opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami jest poprawa stanu gminnego środowiska kulturowego. Środkiem prowadzącym do jego realizacji jest ustalenie w programie uwarunkowań dotyczących finansowania i organizacji, działań ochronnych wobec środowiska kulturowego oraz edukacyjnych i wychowawczych wobec społeczności gminy. Spodziewanym efektem tych działań będzie stworzenie atrakcyjnego produktu turystycznego, przy wykorzystaniu dóbr kultury, rozwój przedsiębiorczości oraz uwrażliwienie mieszkańców gminy na potrzeby związane z utrzymaniem, opieką i ochroną środowiska kulturowego.

Art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2014 r., poz.1446 ze zm.) stanowi, że celem gminnego programu opieki nad zabytkami jest:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

2.1.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

„Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” jest dokumentem, który został przyjęty przez sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 19 grudnia 2005 r. Uchwałą Nr XLII/692 A/05.

Dokument ten określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa Wielkopolskiego. Ustalenia w nim zawarte stanowią podstawę do stworzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, dzięki czemu mają bezpośredni wpływ na poprawę jakości krajobrazu kulturowego.

Zasadniczym celem „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej, skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców województwa. Cel ten będzie realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych. W celach strategicznych dotyczących dostosowania przestrzeni do wyzwań XXI wieku, określony został cel operacyjny 1.3.: "Wzrost znaczenia i zachowania dziedzictwa kulturowego". Dziedzictwo kulturowe w rozwoju Wielkopolski jest czynnikiem integracji społecznej, stanowi instrument promocji regionu, a także przyczynia się do rozwoju gospodarczego, ponieważ może być bazą dla turystyki i usług kulturalnych.

Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez:

- inwestycje w instytucje kultury,
- ochronę dorobku kulturowego,
- wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu,

- promocję aktywności kulturalnej mieszkańców.

Cel strategiczny zakładający „Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa” ma być realizowany poprzez cel operacyjny 2.4. „Zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu”, którego założeniem jest, iż „Przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe atuty Wielkopolski tworzą szanse na rozwój sektora usług turystyczno - rekreacyjnych. W połączeniu z turystyką biznesową sektor ten ma szanse na znaczny udział w gospodarce regionu. Jest to tym bardziej ważne, iż tego typu usługi generują dużą liczbę miejsc pracy przy stosunkowo niskich nakładach”.

Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez:

- inwestycję w infrastrukturę poprawiającą stan zagospodarowania obszarów atrakcyjnych pod względem turystycznym i rekreacyjnym z poszanowaniem wymogów ochrony środowiska,
- wsparcie bazy noclegowej i gastronomicznej,
- promocję przedsiębiorczości w tym zakresie,
- wsparcie rozwoju agroturystyki,
- promocję turystyki alternatywnej.

Najistotniejsze przesłanki strategii z punktu widzenia ochrony dóbr kultury to:

- promocja posiadanych uwarunkowań geograficznych,
- ochrona posiadanych dóbr kultury, w tym zabytków, a co za tym idzie ich efektywne wykorzystanie,
- promocja unowocześniania struktury gospodarki lokalnej i związanej z nią kulturą, w tym również zabytkami,
- wzrost znaczenia dziedzictwa kulturowego Wielkopolski poprzez: pobudzanie czynnika integracji społecznej, utworzenie odpowiedniej bazy turystycznej i usługowej w zakresie kultury.

2.1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

„Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego” został uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w roku 2001, a zmieniony uchwałą

Nr XLVI/690/10 z dnia 26 kwietnia 2010 roku w sprawie uchwalenia zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.

W odniesieniu do gmin o charakterze miejsko-wiejskim, takich jak Gmina Jaraczewo, przyjęto ochronę charakterystycznych układów urbanistycznych, zespołów sakralnych, pałacowo- parkowych, folwarków. Wskazano także zabytkowe budynki mieszkalne, gospodarcze i elementy małej architektury.

Według „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego”, najważniejszymi działaniami w ramach ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego są:

- zwiększenie nakładów na ochronę dziedzictwa kulturowego, zarówno w budżecie państwa, jak i w budżetach samorządowych,
- wpisanie do rejestru zabytków wszystkich zachowanych założeń i układów urbanistycznych,
- poszerzenie ewidencji zasobów dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego. Konieczne jest umożliwienie publicznego dostępu do ewidencji w formie elektronicznej,
- dalsze prowadzenie archeologicznych badań osadniczych, wzbogacanie dokumentacji dotyczącej obiektów dziedzictwa kulturowego, w szczególności: opisów, szkiców, map i opracowań obiektów oraz digitalizacji danych i ich udostępnianie w formie elektronicznej,
- promocja szlaków kulturowych, parków kulturowych, pomników historii, a także obiektów wpisanych na listy dziedzictwa europejskiego,
- podnoszenie wizerunku województwa jako produktu turystycznego, poprzez prawidłową informację turystyczną w celu dotarcia do określonych atrakcji turystycznych.

Plan uznaje, że najważniejszą zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla innych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa. Ochrona dziedzictwa kulturowego powinna być realizowana poprzez odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego jako podstawową zasadę kształtowania rozwoju województwa przyjęto optymalne wykorzystanie szeroko rozumianych uwarunkowań zewnętrznych dla zaspokajania potrzeb mieszkańców i funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Z zasady tej wynikają przesłanki znaczące dla ochrony dziedzictwa kulturowego województwa:

1. nie zaprzepaścić posiadanych przez województwo możliwości wynikających z położenia, tradycji, istniejącego potencjału środowiska przyrodniczego, walorów społecznych i gospodarki,
2. chroniąc posiadane dobra, efektywnie je wykorzystać, a równocześnie w miarę możliwości je pomnażać oraz poprawiać ich jakość.

Głównym celem kształtowania polityki przestrzennej województwa wielkopolskiego jest harmonijny, zrównoważony rozwój całego terytorium poprzez poprawę jakości zagospodarowania przestrzennego i wzrost wewnętrznej spójności województwa. Jedną z zasadniczych kategorii, do której sprowadzić można cele zagospodarowania przestrzennego województwa jest tworzenie warunków do poprawy jakości życia i rozwoju zrównoważonego. Jest to m.in. zachowanie właściwych proporcji między elementami zagospodarowania przestrzennego i poprawa walorów estetycznych struktur przestrzennych i krajobrazu.

Za podstawowe zasady zagospodarowania przestrzennego województwa przyjęto m.in.:

1. tworzenie warunków do współistnienia środowiska przyrodniczego i zurbanizowanego,
2. zachowania dziedzictwa kulturowego i wpisanie go w struktury przestrzenne i otaczający krajobraz.

W planie wojewódzkim przyjęto, że w zagospodarowaniu przestrzeni w odniesieniu do ochrony dziedzictwa kulturowego nie powinno się przekraczać następujących zasad:

1. w obszarach chronionego krajobrazu nie powinno się lokalizować obiektów i urządzeń zakłócających w drastyczny sposób walory kulturowe,

2. ochronie podlegają obiekty cenne kulturowo, wymagające bezwzględnego zachowania dla przyszłych pokoleń oraz ich bezpośrednie otoczenie, w którym nie powinny być lokalizowane obiekty nieprzystosowane architektonicznie i funkcjonalnie,
3. w strefach ochrony konserwatorskiej zagospodarowanie winno odbywać się na warunkach określonych przez służby konserwatorskie,
4. strefy ochrony widokowej (osie widokowe, ciągi widokowe, dominanty przestrzenne, panoramy) powinny być wyznaczone poprzez stosowne zapisy w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Jak już wyżej wskazano generalnym celem zagospodarowania przestrzeni województwa wielkopolskiego jest zrównoważony rozwój całego terytorium, łączący w sobie ład społeczny, ekonomiczny, ekologiczny i przestrzenny.

Ten ostatni można uzyskać m.in. poprzez:

1. dobre rozpoznanie prawideł tradycyjnego kształtowania przestrzeni miejskiej musi uwzględniać możliwości wszelkich kreacji, a nowoczesne budynki o dobrej architekturze nie powinny być traktowane jako niepożądane, ale jako potencjalne wzbogacenie dziedzictwa kulturowego,
2. przestrzeganie wytycznych konserwatorskich w zakresie nie tylko poszczególnych obiektów objętych ochroną, ale również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych,
3. „odkrycie” lokalnej architektury wiejskiej i zapewnienie możliwości wprowadzania tradycyjnych gabarytów, form, dachów, detali i rozwiązań materiałowych do obiektów o współczesnych standardach; nurt architektury regionalnej nie może mieć prawa wyłączności, ale powinien stanowić ważny wyróżnik przy kształtowaniu specyfiki lokalnej,
4. Ochronę krajobrazu, a w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych wykluczenie realizacji obiektów, które charakterem (gabaryty, powierzchnia zajmowanego terenu, rodzaj prowadzonej działalności) kolidują z otoczeniem.

Dla kształtowania obszarów wiejskich, jakim jest Gmina Jaraczewo, przyjęto m.in. następujące zasady:

1. ochrona charakterystycznych układów ruralistycznych oraz zespołów sakralnych, pałacowo-parkowych, folwarków, ochrona zabytkowych budynków mieszkalnych, gospodarczych, wiatraków, remiz, szkół, kuźni, młynów, gorzelni i innych elementów specyficznych dla architektury miejsko-wiejskiej np. kapliczek i krzyży,
2. poszanowanie kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego w poszczególnych rejonach,
3. twórcze wykorzystywanie wzorców architektury lokalnej przy formułowaniu warunków dla projektowanej zabudowy, odwoływanie się od architektury regionalnej Wielkopolski, preferowanie rodzimych materiałów budowlanych oraz tradycyjnych elementów małej architektury takich jak drewniane płoty, podmurówki z kamienia naturalnego, itp.

Dla kształtowania otwartych przestrzeni przyjęto następujące zasady:

1. zakaz wnoszenia w pobliżu jezior, rzek, kanałów, krajobrazowych punktów widokowych lub na terenach o szczególnych walorach krajobrazowych obiektów budowlanych naruszających walory krajobrazowe i uniemożliwiających dostęp do nich,
2. wprowadzenie zieleni osłonowej wokół istniejących i projektowanych obiektów kolizyjnych w stosunku do krajobrazu,
3. narzucanie ograniczeń w sytuowaniu reklam, wykluczenie ich z miejsc o ciekawej ekspozycji.

Dla kształtowania przestrzeni wokół miejsc cennych kulturowo przyjęto następujące zasady:

1. dostosowanie zagospodarowania do masowego ruchu turystycznego i pielgrzymkowego (hotele, campingi, gastronomia, parkingi, itp.),
2. ograniczenie działalności gospodarczej do nie kolidującej z wiodącą funkcją miejsca, a wspieranie działalności związanej z obsługą turystów czy pielgrzymów,
3. izolowanie tych miejsc od bezpośredniego styku z współczesnym zainwestowaniem, zachowanie niezbędnej otwartej przestrzeni w celu lepszego ich wyeksponowania.

2.1.3. Uwarunkowania wynikające ze Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy

Uchwałą Nr XLI/248/2014 Rady Gminy Jaraczewo z dnia 26 czerwca 2014 r. zatwierdzono Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Jaraczewo, wyznaczające sposób wykorzystania gruntów zgodnie z warunkami naturalnymi, rozwijającą się siecią osadniczą oraz strukturą i potrzebami społecznymi.

Studium jako akt planowania kształtującego politykę przestrzenną gminy wyodrębnia cele, uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego, które doprowadzą do wykorzystania wszystkiego co cenne i niepowtarzalne dla rozwoju gminy. Należy tu wymienić walory przyrodnicze, wartości kulturowe, zasoby materialne i inicjatywy lokalne, jak również warunki wynikające z położenia gminy, jej powiązań administracyjnych i gospodarczych.

W rozdziale pt. „Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” przedstawiono:

- Historię Gminy Jaraczewo,
- Obiekty podlegające ochronie, które podzielono na: Obiekty wpisane do rejestru zabytków, Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków, oraz Parki i cmentarze.

Rozdział pt. „Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” pokazuje jak ważną częścią przestrzeni gminy Jaraczewo jest dziedzictwo kulturowe.

Jaraczewo, to gmina, na terenie której 52 obszary i obiekty zostały wpisane do rejestru zabytków.

Ochrona układów przestrzennych to nie tylko dbałość o wewnętrzne historyczne założenie, ale również ochrona krajobrazu otaczającego. Dawniej kompozycja miasta czy wsi widziana z zewnątrz była przemyślana, dominanty wysokościowe, jako swoiste drogowskazy, sytuowano często na osi dróg wjazdowych do miejscowości. Ważna jest ochrona obszarów ekspozycji panoramy wsi, przed chaotyczną zabudową lub taką, której wysokość byłaby konkurencyjna dla zabytkowych budowli i zakłócałaby rysunek panoram.

Podczas inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem, a wymagających prac ziemnych podejmowanych w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów

chronionych, należy przeprowadzić badania archeologiczne. Inwestor powinien uzyskać pozwolenie na prowadzenie badań archeologicznych, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę.

Ochroną konserwatorską obejmuje się także stanowiska archeologiczne. Spośród wszystkich wskazanych na terenie gminy Jaraczewo stanowisk archeologicznych, 4 zostały wpisane do rejestru zabytków i ustala się dla nich strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

W obrębie stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków zakazuje się prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych, a prace porządkowe prowadzone w ich obrębie wymagają zgody Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W planach gminy należy także chronić przestrzenie otwarte, które są elementem krajobrazu wiejskiego ukształtowanego historycznie i nadal kształtowanego przez mieszkańców gminy Jaraczewo.

Turystyka kulturowa jest potencjałem służącym wzrostowi konkurencyjności dla turystyki, inwestorów i samych mieszkańców. Dlatego warto tworzyć produkty turystyczne oparte o atrakcje kulturowe i rekreacyjne.

Obiekty kulturowe warto wykorzystać dla podniesienia atrakcyjności szlaków turystycznych. Na terenie gminy Jaraczewo istnieje lokalny system szlaków rowerowych, które przebiegają przez tereny atrakcyjne przyrodniczo lub kulturowo.

Ofertę można wzbogacić o szlaki turystyczno- kulturowe:

- rowerowy szlak Pamięci Narodowej, łączący zabytkowe cmentarze gminy, miejsca upamiętniające wydarzenia związane z historią Polski i gminy,
- rowerowy szlak jaraczewskich kościołów, może prowadzić polnymi drogami oraz traktami z zadrzewieniami przydrożnymi krzyży i kapliczek przydrożnych,
- konny szlak jaraczewskich parków dworskich i pałacowych, biegnący polnymi drogami, traktami z zadrzewieniami przydrożnymi łączący miejscowości w których znajdują się najciekawsze zabytki: Rusko, Góra, Jaraczewo, Cerekwica, Bielejewo, Gola, Łowęcice.

2.1.4. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

Program Opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2013-2016 przyjęty został przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą nr XXXVIII/763/13 z 28.01.2013 r. W dokumencie tym określono podstawowe zadanie Samorządu Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony zabytków dla zapewnienia prawidłowego stanu zachowania nieruchomości, ruchomych i archeologicznych obiektów zabytkowych, znajdujących się w jego władaniu.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 87 wyznacza cel opracowania Programu opieki nad zabytkami oraz wskazuje kierunki działania w dziedzinie ochrony zabytków;

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zgodnie z tym Program opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2013-2016 wytycza działania Samorządu Województwa Wielkopolskiego w sferze ochrony zabytków, które będą realizowane w miarę posiadanych środków:

Cel I. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania zabytków

Cel II. Ochrona zabytków z uwzględnieniem krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego.

Cel III. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków

Cel IV. Promocja dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego

Cel V. Upowszechnienie wiedzy o regionie.

Opisano również środki realizacji tych celów. Ponadto w Programie opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2013-2015 dokonano charakterystyki dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego. W kolejnych rozdziałach przeanalizowano zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne wpisane do rejestru zabytków jak również stan zachowania obiektów zabytkowych należących do Samorządu Województwa i jednostek organizacyjnych Województwa.

Opisano również inne formy ochrony zabytków na terenie woj. wielkopolskiego - parki kulturowe i pomniki historii oraz Znak Dziedzictwa Europejskiego.

W strategii rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim, przyjętej w 2007 r., wśród priorytetów i celów rozwoju turystyki w województwie wskazane zostały główne pola strategiczne, w których generują i kumulują się procesy rozwojowe i działalność w dziedzinie turystyki. Wskazane pola strategiczne mają stanowić główne obszary wieloletnich i docelowych działań zmierzających do osiągnięcia celu nadrzędnego w turystyce wielkopolskiej. Do priorytetów rozwojowych zaliczano rozwój walorów turystycznych. Celem strategicznym jest tu podnoszenie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez lepszą ochronę, ekspozycję i organizację zasobów kulturowych i przyrodniczych.

Dwa cele operacyjne odnoszą się wprost do obiektów zabytkowych:

- Wytyczne i zagospodarowanie historycznych tras zwiedzania w centrach zabytkowych oraz przystosowania zespołów rezydencjonalnych i sakralnych do potrzeb ruchu turystycznego o charakterze krajoznawczym i pielgrzymkowym,
- Wykorzystanie i adaptacja budowli zabytkowych na turystyczne obiekty usługowe.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

3.1. Obiekty zabytkowe gminy wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 21 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programu opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Ewidencją zostają objęte zabytki architektury i budownictwa: zespoły i obiekty o istotnych, lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych oraz zabytki archeologiczne. Obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków nieruchomych spoczywa na Burmistrzu Gminy (art. 22 pkt 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Gminna ewidencja zabytków nie jest dokumentem zamkniętym. Winna być uzupełniana i weryfikowana.

Ważnym elementem prowadzenia ewidencji jest jej okresowa aktualizacja, polegająca m.in. na wykreślaniu z ewidencji obiektów nieistniejących oraz gruntownie przebudowanych (zmiana bryły budynku, układu i wielkości otworów okiennych, skucie wystroju elewacji etc.) w oparciu o dane dostarczone przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu.

Do rejestru zabytków prowadzonego przez Wielkopolskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu wpisane zostały 52 zabytki.

Ich wykaz znajduje się w poniższej tabeli.

L.p.	Miejscowość	Opis zabytku	Forma własności	Numer i data w rejestrze	Użytkowanie
1.	Cerekwica	Zespół pałacowo-parkowy - pałac- XVII/ XVIII rozbudowany w XVIII/XIX - dawna kuchnia obok budynek socjalny i warsztaty 1920 r. - oficyna- I połowa XIX w. - wielorodzinny budynek mieszkalny- 1918 r.- 1920 r. - budynek administracyjny- 1920 r. - szkoła- 1920 r. - budynek mieszkalny nr 8- k. XIX/pocz. XXw. - park	Własność Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego Dz.91	125/Wlkp/A z dnia 03.04.2003	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy
2.	Góra	Kościół p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny	Własność kościelna	1500/A z dnia 27.03.1974	Obiekt Sakralny
3.	Góra	Stacja kolejowa	Własność Dz. 414 Skarb Państwa	446/A z dnia 08.06.1989	PKP SA
4.	Góra	Zespół Dworski, 1839-1878: - oficyna, - spichrz, - stodoła, szach. (nie istnieje) skreślona z		739/A z 15.09.1969, i 192/Wlkp/A 06.04.2006	

		rej. – dec z 31.05.2004 r.			
5.	Góra	Zespół pałacowy: - pałac, 1887-1878 - park, XIX - domek modrzewiowy oraz zespół budynków koni wyjazdowych wchodzących w skład zespołu parkowo- pałacowego: - oficyna - stajnia z domem stajennego - ujeżdżalnia z szorownią	Własność Dz. 402 Powiat Jarociński Własność Dz. 399/5, dz. 404 Skarb Państwa ANR	1389/A z dnia 24.02.1973 159/Wlkp/A z dnia 31.03.2004 290/Wlkp/A z dnia 28.03.2006	Dom Dziecka w Górze RSP Góra
6.	Góra	Zespół folwarczny k. XIX: - podwórze gospodarcze północne i środkowe obejmujące działki nr 407/1, 407/2 i 403 wraz z budynkami - stodoła zachodnia ze spichlerzem - waga wozowa - obora- 4 ćw. XIX w. - magazyn nawozów- 4 ćw. XIX w. - kuźnia- 4 ćw. XIX w. - gorzelnia- 4 ćw. XIX w.	Własność Dz. 407/1 Skarb Państwa ANR Dz. 407/2 Przedsiębiorstwo Rolne Rusko Sp. z o.o.	192/Wlkp/A z dnia 06.04.2006	

		- browar- 4 ćw. XIX w. - magazyn z wieżą- 4 ćw. XIX w. - mur od strony północnej z bramą wjazdową - podwórze południowe w granicach działki 406: - owczarnia			
7.	Góra	Piec wypalowy pierścieniowy systemu Hoffmanna wraz z najbliższym otoczeniem na terenie dawnej cegielni działki nr 397/15	Własność Gmina Jaraczewo	171/Wlkp/A z dnia 28.04.2004	Gmina Jaraczewo
8.	Jaraczewo	synagoga	Własność Gmina Jaraczewo	941/Wlkp/A z 1.11.2014 r.	Gmina Jaraczewo Gminny Ośrodek Kultury w Jaraczewie
9.	Jaraczewo	Kościół p. w. św. Marii Magdaleny z 1843 r.	własność kościelna	III-885/14/61 z dnia 27.12.1961	Obiekt sakralny
10.	Jaraczewo	Zespół dworski z XIX - Dwór - park	- Własność Dz. 269/11 Skarb Państwa (Dwór) - Własność dz. 438/8 i dz. 269/9 Gmina Jaraczewo (park i staw)	1616/a z dnia 17.09.1974	- Dzierżawca Przedsiębiorstwo Rolne Rusko (Dwór) - Gmina Jaraczewo (park i staw)
11.	Jaraczewo	Dom- Rynek nr 11 z I połowy XIX w.	Własność prywatna	740/A z dnia 15.09.1969 r.	-
12.	Jaraczewo	Dom- Rynek nr 12 z I połowy XIX w.	Właściciel nieustalony	741/A z dnia 15.09.1969 r.	Władający: Barbara Szych
13.	Jaraczewo	Dom- Rynek nr 13 z I połowy XIX w.	Własność prywatna	742/A z dnia 15.09.1969	Zamieszkuje osoba prywatna
14.	Łowęcice (miejscowość)	Dwór i park z II połowy XIX w.	Własność Dz. 227 Powiat	745/Wlkp/Z z dnia 30.06.1986 r. i	-

	Poręba)		Jarociński	31.05.2012	
15.	Nosków	Kościół p.w. św. Trójcy drewniany z 1749 r. - dzwonnica drewniana z XVII w.	Własność kościelna	509/A z dnia 31.12.1990	Obiekt sakralny
16.	Panienka	Kościół p.w. Najświętszego Imienia Jezus- obiekt drewniany z 1787 r.	własność kościelna	561/Ka z dnia 19.07.1949 KS.Z.-II-1/15/49 z dnia 19.07.1949	Obiekt sakralny
17.	Panienka	Plebania z początku XIX w.	Własność kościelna	987/a z dnia 06.03.1970	Parafia- rzymsko-katolicka
18.	Poręba	Kościół i cmentarz w Porębie	Kościół: dz. 220/2 własność Parafii Rzym.-Kat., pw. Św. Jakuba Większego Apostoła Cmentarz: dz. 220/1 własność Powiatu jarocińskiego	Kościół ewang., ob. Rzym.-kat. fil. pw. Niepokalanego Serca NMP, 1896, nr rej.: 744/Wlkp/A z dn. 31.05.2012-d. cmentarz ewangelicki przy kościele, nr rej.: j.w.	Kościół: Parafia Rzym.-Kat. pw. św. Jakuba Większego Apostoła
19.	Rusko	Kościół p.w. św. Wojciecha z 1833 r.	własność kościelna	62/Ka z dnia 27.12.1961 kl. III- 855/11/61 z dnia 27.12.1961	Obiekt sakralny
20.	Rusko	Zespół pałacowy: - pałac z 1873 r. - park z II połowy XIX w.	Własność Dz. 132/1 Skarb Państwa ANR	1409/A z dnia 27.02.1973	Gospodarstwo Rolne Rusko

3.2. Wykaz obiektów wskazanych przez Wielkopolskiego Konserwatora Zabytków do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków.

W gminie Jaraczewo znajduje się wiele obiektów, wpisanych do rejestru zabytków. W większości, wg. stanu na dzień 19 kwietnia 2007 roku, to domy mieszkalne stanowiące własność prywatną, ale nie tylko. Na szczególną uwagę zasługują niżej wymienione obiekty:

GMINA JARACZEWO

BIELEJEWO

1. ZESPÓŁ FOLWARCZNY ;
 - a. rządówka, mur., 4 ćw. XIX w., i k. XIX w.,
 - b. park krajobrazowy, 4 ć. XIX w.,
 - c. obora, mur./kam., k. XIX w.,
 - d. gołębnik, ob. szalety, mur., 11119929 r.,
 - e. stodoła, mur., k. XIX w.,
 - f. spichlerz, mur., k. XIX w., ok. 1901 r.,
 - g. stelmacharnia, mur., pocz. XX w.,
 - h. kuźnia, mur., l. 30-te XX w.,
 - i. ogrodzenie z 2 bramami, mur./ kam., k. XIX w.
 - j. trojak, mur., pocz. XX w.
2. DOM Nr 8, mur., 1929 r.

BRZOSTÓW

3. ZESPÓŁ FOLWARCZNY ;
 - a. rządówka, ob. dom nr 11, mur., 1885 r., przebud.,
 - b. obora, ob. jałownik, mur., 1885 r.,
 - c. owczarnia, ob. obora, mur., 1885 r.,
 - d. spichlerz, ob. obora, mur., 1885 r.,
 - e. stodoła, ob. obora, mur., 1885 r.,
 - f. stodoła, mur., ok. 1890 r.,
 - g. wozownia, mur., 1921 r.,
 - h. ogrodzenie z bramą, mur., 4 ćw. XIX w.,
 - k o l o n i a m i e s z k a l n a ;
 - i. czworak, ob. dom nr 13, mur., 1885 r.,
 - j. czworak, ob. dom nr 14, mur., 1885 r.,
 - k. komórki gospodarcze, mur., k. XIX w.
4. ZAGRODA parcelanta, ob. nr 9 ;
 - a. dom, mur./drew., l. 1936-37.
 - b. budynek gospodarczy, mur./drew., l. 1936-37.,
5. ZAGRODA parcelanta, ob. nr 10 ;
 - a. dom, mur./ drew., l. 1936-37
 - b. budynek gospodarczy, mur., l. 1936-37.
6. DOM parcelanta, ob. nr 1, mur./drew., l. 1936-37,

7. DOM parcelanta, ob. nr 5, mur./drew., l. 1936-37.
8. DOM parcelanta, ob. nr 8, mur./drew., l. 1936-37.

CEREKWICA NOWA

9. CMENTARZ RZYM. – KAT. – k. XIX w.,
10. CMENTARZ EWANGELICKO - AUGSBURSKI – 3 ćw. XIX w.,
11. CMENTARZ EWANGELICKI – miejsce pocmentarne – k. XIX w.,
12. SZKOŁA, ob. dom , mur., 3 ćw. XIX w.
13. ZESPÓŁ KARCZMY:
 - a. karczma, ob. dom nr 12 i sklep, mur., k. XIX w.,
 - b. stodoła, mur., l. 20-te XX w.,
 - c. budynek gospodarczy, mur., k. XIX w.
14. ZESPÓŁ PAŁACOWO - FOLWARCZNY, od l. 20-tych XX wieku - Óśrodek Wy-
chowawczy:
 - a. pałac, mur., 1 poł. XIX w.,
 - b. oficyna, ob. dom mieszkalny, mur., 4 ćw. XIX w.,
 - c. oficyna, ob. dom mieszkalny nauczycieli, mur., ok. 1918-20 r.,
 - d. oficyna, kuchnia, mur., ok. 1920 r.,
 - e. oficyna- budynek administracyjny, biura i gabinety lekarskie, mur., 1920 r.,
 - f. szkoła, mur., ok. 1920 r.,
 - g. pralnia, ob. budynek gospodarczy, mur., l. 20-te XX w.,
 - h. zespół stróżówki, ob. domu nr 8 ;
 - stróżówka, mur., ok. 1220 r.,
 - budynek gospodarczy, mur., ok. 1920 r.,
 - piwnica, kam., l. 20-te XX w.,
 - i. park, 1 poł. XIX w.,
 - j. ogrodzenie od zach., kam., k. XIX w.,
 - k. ogrodzenie z bramą gł., mur./metal., l. 20-te XX w.,
fo l w a r k ;
 - l. obora folwarczna, mur./kam., poł. XIX w.,
 - m. obora, ob. budynek wielofunkcyjny, mur., k. XIX w., przebud.,
 - n. stodoła, mur., ok. 1860 r.,
 - o. kuźnia, ob. garaż, mur., pocz. XX w.,
 - p. dom mieszkalny, mur., poł. XIX w.,
 - q. dom mieszkalny, mur., k. XIX w.,
 - r. budynek gospodarczy, mur., k. XIX w.,
 - s. pozostałość bramy wjazdowej, mur., k. XIX w.
 - t. czworak, ob. dom nr 4 i 5, mur., k. XIX w.
15. ZAGRODA OSADNIKA, (KOWALA), ob. nr 26;
 - a. dom, mur., 1889 r.,
 - b. kuźnia, mur., ok. 1890 r.

16. BUDYNEK MIESZKALNO – INWENTARSKI (osadnika niem., ob. nr 38, mur./kam., 4 ćw. XIX w.
17. BUDYNEK MIESZKALNO – INWENTARSKI (osadnika), ob. Nr 39, mur., 4 ćw. XIX w.

CEREKWICA STARA

18. ZESPÓŁ KOŚCIOŁĄ PAR. P. W. JAKUBA WIĘKSZEGO APOSTOŁA ;
 - a. kościół, mur., l. 1948-1950 r.,
 - b. ogrodzenie, kam., l. 40-te XX w.,
 - c. zespół plebani;
 - plebania, mur., 1912 r.,
 - obora, mur., pocz. XX w.,
 - wozownia, mur., pocz. XX w.,
 - piwnica, mur., pocz. XX w.,
 - park, pocz. XX w.,
 - ogrodzenie z bramą, mur., pocz. XX w.,
 - d. organistówka, mur., pocz. XX w.,
 - e. dom parafialny, mur., l. 20-te XX w.
19. CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY, l. 40 –te XX w.,
20. ZESPÓŁ SZKOŁY ;
 - a. szkoła, ob. dom nr 28, mur., pocz. XX w.,
 - b. budynek gospodarczy, mur./drew., pocz. XX w.,
 - c. piwnica, mur./kam., pocz. XX w.
21. ZAGRODA Nr 29;
 - a. dom, szach./głina, 1904 r.,
 - b. stodoła, szach./ glina, pocz. XX w.

GOLA

22. ZESPÓŁ SZKOŁY ;
 - a. szkoła, mur., 4 ćw. XIX w.,
 - b. dom nauczycieli, mur., 4 ćw. XIX w.
23. ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY ;
 - a. dwór, ob. szkoła, mur., 3 ćw. XIX w., przebud., l. 340-te XX w.,\
 - b. park krajobrazowy, 2 poł. XIX w.,
 - c. lodownia, mur., 3 ć. XIX w.,
 - d. ogrodzenie , mur./ metal, 3 ć. XIX w.,
 - e. brama gł., mur., k. XIX w.,
 - f. brama na folwark, mur., 3 ćw. XX w.,
 - g. ogrodzenie, kam., 3 ć. XIX w.,

f o l w a r k ;

- h. rządówka, mur./ szach., 3 ćw. XIX w.,
- i. stajnia, ob. obora, mur., 3 ćw. XIX w.,
- j. obora, mur./ kam., 3 ć. XIX w.,
- k. chlew, ob. obora, mur./kam., 3 ć. XIX w., przebud. 1 ć. XX w.
- l. kurnik, ob. dom mieszkalny, mur./ kam., 3 ćw. XIX w.,
- m. stodoła, mur., k. XIX w.,
- n. 3 stodoły, mur., 1 ć. XX w.,
- o. wozownia, mur., 3 ćw. XIX w., przebud.,
- p. mączkarnia, ob. dom, mur., k. XIX w., przebud.,
- q. kuźnia, ob. dom, mur., 3 ćw. XIX w.,
- r. ogrodzenie z bramą, mur./kam./ drew., 3 ćw. XIX w.,
- s. ośmiorak, ob. dom nr 64, mur., k. XIX w.

24. ZAGRODA Nr 46 ;

- a. dom, mur., 4 ćw. XIX w.,
- b. budynek gospodarczy, mur., k. XIX w.

25. DOM Nr 14, mur., 1 ćw. XX w.

26. DOM Nr 28, mur., 1 ćw. XX w.

27. DOM Nr 29, mur., 1 ć. XX w.

28. DOM Nr 30, mur., 1 ćw. XX w.

29. DOM Nr 31, 4 ćw. XIX w.

30. DOM Nr 37, mur., 1912 r.

31. DOM Nr 48, mur., 1899 r.

GÓRA

32. UKŁAD RURALISTYCZNY – pocz. XIV – XIX w.,

33. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. WNIEBOWZIECIA NMP ;

- a. kościół, mur., 1817- 1830 r.,
- b. ogrodzenie, mur., 1 poł. XIX w.,
- c. zespół plebani , ul. Dworcowa 9 ;
 - plebania, mur., 1901 r.,
 - budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX w.,
 - budynek gospodarczy, szach./głina, k. XIX w.,
- d. dom parafialny z kaplicą, ul. Dworcowa 11, mur., l. 20-te XX w.,

34. CMENTARZ RZYKOŚCIELNY RZYM – KAT. – 1 POŁ. VIII W.,

35. CMENTARZ RZYMSKO – KATOLICKI – poł. XIX w.,

36. ZESPÓŁ SZKOŁY NIEMIECKIEJ, ob. Przedszkola, ul. Jarocińska 40 ;

- a. szkoła, z kaplicą , mur., 3 ćw. XIX w., przebud.,
- b. budynek gospodarczy, mur., 3 ćw. XIX w.

37. SZKOŁA PODSTAWOWA, ul. Jarocińska 5, mur., 1939 r.,

38. SZKOŁA, ul. Jarocińska 7, mur., 1885 r.

39. ZESPÓŁ STACJI KOLEJOWEJ :

- a. dworzec, mur., 1898 r.,
- b. dom kolejowy, ul. Dworcowa 86, mur., k. XIX w.,
- c. budynek gospodarczy, mur., k. XIX w.

40. ZESPÓŁ PAŁACOWO - FOLWARCZNY :

- a. pałac, mur., 1877-78 r.,
- b. oficyna dworska, mur., 1839 r.,
- c. oficyna pałacowa, ob. ul. Spółdzielcza nr 95, mur., 4 ćw. XIX w.,
- d. grobowiec, mur., 3 ćw. XIX w.,
- e. dom modrzewiowy, tzw. Blokhaus, mur., poł. XIX w.,
- f. kotłownia oranżerii, mur., 3 ćw. XIX w.,
- g. oranżeria, ob. częściowo garaż, mur., szkło, 3 ćw. XIX w., przebud.,
- h. lodownia, mur., 3 ćw. XIX w.,
- i. lapidarium przy „Blokhausie”, kam., poł. XIX w.,
- j. park krajobrazowy, 2 poł. XVIII w.,
- k. ogrodzenie z główną bramą wjazdową od str. ul. Jarocińskiej, mur./ metal, l. 80-te XIX w.,
- l. ogrodzenie z bramą od str. ul. Dworcowej, l. poł. XIX w.,
- m. zespół ujeżdżalni ;
 - ujeżdżalnia, mur., 3 ćw. XIX w.,
 - stajnia, mur., 3 ćw. XIX w.,
 - dom stajennego, mur., 3 ć. XIX w.,
 - szorownia, ob. garaż i magazyn, mur., 3 ćw. XIX w.,
 - brama wjazdowa na podwórze stajni, mur., 3 ćw. XIX w.,
- f o l w a r k ;
- n. obora, mur., l. 80-te XIX w.,
- o. chlewnia, mur., 4 ćw. XIX w.,
- p. owczarnia, mur., 3 ćw. XIX w., przebud.,
- q. stodoła ze spichlerzem, mur., 3 ćw. XIX w.,
- r. spichlerz dworski, mur., 1840 r.,
- s. zespół browaru;
 - browar, mur., 3 ćw. XIX w.,
 - magazyn, mur., 3 ćw. XIX w.,
 - wieża, mur., 3 ćw. XIX w.,
- t. paszarnia przy oborze (pozostałość), mur., 4 ćw. XIX w.,
- u. zespół gorzelni ;
 - gorzelnia, mur., 1875 r.,
 - kotłownia, mur., 3 ć. XIX w.,
 - magazyn opału, mur., 4 ćw. XIX w.,
 - płatkarnia, ob. masarnia, mur., 4 ć. XIX w.,
- v. kuźnia, mur., 4 ćw. XIX w.,
- w. magazyn nawozów, mur., 3 ćw. XIX w.,
- x. waga, ob. garaż, mur., l. 80-te XIX w.,
- y. brama główna, mur., 4 ćw. XIX w.,
- z. brama wjazdowa od strony ujeżdżalni, mur., k. XIX w.
- ż. zespół cegielni:

- piec kręgowy, mur., 4 ćw. XIX
- budynek administracyjny, mur., pocz. XX w.,
- ośmiorak, ob. dom ul. Spółdzielcza 2, mur., 1 poł. XIX w.,
- budynek gospodarczy, mur., 4 ćw. XIX w.,
- brama wjazdowa, mur., pocz. XX w.,

k o l o n i a m i e s z k a l n a ;

- a. 4 czworaki, ul. Jarocińska nr ; 34, 35, 36, 38, mur., 2 ć. XIX w., przebud.,
- b. komórki lokatorskie przy czworakach, mur., k. XIX w.,
- c. czworak, ob. dom ul. Zaleska 4, mur., 4 ćw. XIX w.,
- d. dom wielorodzinny, ob. dom ul. Zaleska 8, mur., 4 ćw. XIX w.

ul. D w o r c o w a :

- 41. DOM Nr 1, mur., pocz. XX w.
- 42. DOM Nr 5-7, mur., 1912 r.
- 43. DOM Nr 13, mur., 4 ćw. XIX w.
- 44. DOM Nr 43, mur., 4 ćw. XIX w.
- 45. DOM Nr 45, mur., 1 ćw. XX w.
- 46. DOM Nr 47, mur., 4 ćw. XIX w.
- 47. DOM Nr 59, mur., 1914 r., przebud.

ul. J a r o c i ń s k a ;

- 48. BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 5, mur., 1934 r.
- 49. DOM Nr 9, mur., 1 ćw. XX w.
- 50. DOM Nr 10, ob. Poczta, mur., pocz. XX w.
- 51. DOM Nr 13, mur., 1935 r.
- 52. DOM Nr 14, ob. Nadleśnictwo Jarocin, mur., l. 80-te XIX w.,
- 53. DOM nr 17, mur., k.. XIX w.

ul. Z a l w s k a ;

- 54. DOM Nr 3, mur., 1937 r.

JARACZEWO

- 55. HISTORYCZNY UKŁAD URBANISTYCZNY – p. XVI – poł. XIX w.
- 56. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MARII MAGDALENY ;
 - a. kościół, mur., 1843 r., wieża z 1774 r.,
 - b. ogrodzenie, mur./ kam., 1 poł. XIX w.,
 - c. zespół plebani ;
 - plebania, mur., 1 poł. XIX w.,
 - wikařówka, mur., 1826 r.
- 57. CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY, RZYM.-KAT. – przed 1421 r.,
- 58. CMENTARZ RZYM. – KAT. – ul. Gostyńska – p.XIX w.,

59. CMENTARZ EWANGELICKI - pozostałości – ok. II poł. XIX w.,
60. BOŻNICA, ob. Remiza OSP, ul. Kolejowa 4, mur., 2 poł. XIX w.
61. POZOSTAŁOŚCI CMENTARZA ŻYDOWSKIEGO – ul. Kolejowa – ok. 1 poł. XIX w.,
62. SZPITAL (?), ob. domy Rynek nr 18 i 19, mur., 3 ćw. XIX w.
63. Tzw., STARA SZKOŁA”, ob. dom ul. Jarocińska 10, mur., ok. poł. XIX w.
64. SZKOŁA, ul. Jarocińska 8, mur., 1903 r.
65. ZESPÓŁ SZKOŁY ŻYDOWSKIEJ (?) (CHEDER) ;
 - a. cheder, ob. Dom Rynek 9, mur., 4 ćw. XIX w., przebud.,
 - b. budynek przy szkole, ob. magazyn, Rynek 8, mur., k. XIX w., przebud.
66. D. POCZTA – Rynek Nr 2, ob. Komisariat Policji, mur., 3 ćw. XIX w.
67. HOTEL -, „Hotel de Rome ” – F.Rutowskiego – ob. dom Nr 2, ul. Jarocińska, mur., l. 10-te XX w.
68. ZESPÓŁ ZAJAZDU :
 - a. zajazd, ob. dom Rynek 12, mur., 1 poł. XIX w.,
 - b. warsztat kołodziejski, mur., 1 poł. XIX w.,
 - c. budynek gospodarczy, mur., 1 poł. XIX w.,
 - d. 2 budynki gospodarcze, drew., k. XIX w.,
 - e. brama od ul. Kolejowej, mur./drew., 1 poł. XIX w.
69. ZESPÓŁ DWORSKO - FOLWARCZNY – Chytrów ;
 - a. dwór, mur., 1813 r., rozbud. ok. 1920 r., przebud. 1967 r.,
 - b. park krajobrazowy, 2 poł. XIX w.,

f o l w a r k :

 - c. stajnia, mur., 1883 r.,
 - d. obora, mur., l. 20-te XX w.,
 - e. stodoła ze stajnią, mur. k. XIX w.,
 - f. spichlerz, mur., k. XIX w.,
 - g. ogrodzenie z bramą i furtką do parku, mur./ drew., k. XIX w.,
 - h. brama gł., mur./ metal., l. 20-te XX w.,

k o l o n i a m i e s z k a l n a ;

 - i. 2 dwojaki, ob. domy ul. Jarocińska 17 i 19, mur., 1 ćw. XX w.,
 - j. 2 czworaki, ob. domy ul. Jarocińska 18 i 20, mur., 1932 r.,
 - k. ośmiorak, ob. dom ul. Jarocińska 22, mur., 1830 r., przebud. 1955 r.,
 - l. czworak, ob. dom ul. Jarocińska 24, mur., ok. 1913 r.,

ul. G o l s k a ;

 70. DOM Nr 6, mur., 1 ćw. XX w.
 71. DOM Nr 7, mur., 1 ćw. XX w.
 72. DOM Nr 9, mur., 4 ćw. XIX w., przebud.
 73. DOM Nr 10, mur., k. XIX w.

74. DOM Nr 13, mur., 1 ćw. XX w., przebud.
75. DOM Nr 14, mur., 3 ćw. XIX w.
76. DOM Nr 16, mur., 4 ćw. XIX w., przebud.
77. DOM Nr 18, mur., 4 ćw. XIX w.
78. DOM Nr 19, mur., 1903 r.\
79. DOM Nr 21, mur., 1901 r.
80. DOM Nr 22, mur., 4 ćw. XIX w., przebud.
81. DOM Nr 23, mur., pocz. XX w.
82. DOM Nr 24, mur., 4 ćw. XIX w.
83. DOM Nr 26, mur./drew., 4 ćw. XIX w.
84. DOM Nr 27, mur., k. XIX w.
85. DOM Nr 30, mur., l. 20-te XX w.
86. DOM Nr 34, szach., 4 ćw. XIX w.
87. DOM Nr 35, mur., l. 10-te XX w.
88. DOM Nr 37, mur., 1 ćw. XX w.
89. DOM Nr 40, mur., pocz. XX w.
90. DOM Nr 46, mur., 4 ćw. XIX w.

ul. G o s t y ń s k a ;

91. DOM Nr 3, mur., l. 30-te XX w.
92. DOM Nr 6, mur., 1908 r.

ul. J a r o c i ń s k a ;

93. DOM Nr 4, mur./, pocz. XX w.
94. DOM Nr 6, mur., pocz. XX w.
95. DOM Nr 26, mur., l. 30-te XX w.
96. DOM Nr 28, mur., pocz. XX w.,
97. DOM Nr 29, mur., k. XIX w.
98. DOM nr 34, mur., 4 ćw. XIX w.
99. DOM Nr 36, szach./glin., 4 ćw. XIX w.
100. DOM Nr 44, szach./glin., 4 ćw. XIX w.
101. DOM Nr 48, mur., pocz. XX w.
102. DOM Nr 52, mur., 1 ćw. XX w.
103. DOM Nr 56, szach./glin., pocz. XX w.
104. DOM Nr 60, mur., l. 20-te XX w.
105. DOM Nr 69, mur., ok. 1880 r.

ul. K a l i s k a :

106. DOM nr 1, mur., 2 pol. XIX w.
107. DOM Nr 2, mur., 1 ćw. XIX w.
108. DOM Nr 3, mur., 4 ćw. XIX w.
109. ZESPÓŁ DOMU Nr 5 ;
 - a. dom, mur., pocz. XX w.,
 - b. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.
110. DOM Nr 4, mur., 4 ć. XIX w., przebud.

- 111.DOM Nr 6, mur., 1936 r.
- 112.DOM Nr 8, mur., 1945 r.
- 113.DOM Nr 13, mur., 1903 r.
- 114.DOM nr 16, szach./glin., 4 ćw. XIX w.
- 115.DOM nr 27, mur., pocz. XX w.

- 116.ZESPÓŁ DOMU Nr 29 ;
 - a. dom, mur., 1911 r.,
 - b. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.

ul. K o l e j o w a ;

- 117.DOM Nr 1, mur., l. 20-te XX w.
- 118.DOM Nr 3, mur., l. 20-te XX w.
- 119.DOM Nr 5, mur., 4 ćw. XIX w.
- 120.DOM Nr 9, ob. Przedszkole, mur., l. 30-te XX w.
- 121.DOM nr 16, mur., l. 10-te XX w.

ul. O g r o d o w a ;

- 122.DOM nr 1, mur., pocz. XX w.
- 123.DOM Nr 3, mur., l. 20-te XX w.
- 124.DOM Nr 7, mur., 1 ćw. XX w.
- 125.DOM Nr 11, mur., l. 20-te XX w.
- 126.DOM Nr 13, mur., l. 20-te XX w.
- 127.DOM Nr 17, mur., pocz. XX w.
- 128.DOM Nr 20, mur., pocz. XX w.
- 129.DOM Nr 21, mur., l. 10-te XX w., przebud.
- 130.DOM nr 24, mur., l. 20-te XX w.
- 131.DOM Nr 31, mur., 1 ćw. XX w.

R y n e k :

- 132.DOM Nr 1, mur., 3 ćw. XIX w.
- 133.DOM Nr 2, ob. Komisariat Policji, mur., 3 ćw. XIX w.
- 134.DOM Nr 3, ob. Bank Spółdzielczy, mur., 4 ćw. XIX w.
- 135.DOM Nr 4, mur., pocz. XX w.
- 136.DOM Nr 5, mur., pocz. XX w.
- 137.DOM Nr 10, mur., 1 poł. XIX w.
- 138.DOM Nr 11, mur., 1 poł. XIX w.
- 139.DOM Nr 13, mur., 1 poł. XIX w.
- 140.ZESPÓŁ DOMU nr 20 ;
 - a. dom, mur., 3 ćw. XIX w.
 - b. oficyna, od ul. Kwiatowej, mur., 1931 r.,
 - c. 2 budynki gospodarcze, od ul. Kwiatowej, mur., l. 30-te XX w.
- 141.DOM Nr 22, mur., 1 poł. XIX w.
- 142.DOM Nr 23, mur., ok. poł. XIX w.
- 143.DOM Nr 24, mur., 1 poł. XIX w.
- 144.ZESPÓŁ MŁYNA GOSPODARCZEGO, ul. Kolejowa ;
 - a. młyn gospodarczy, mur., 1913 r.,

- b. dom młynarza, mur., k. XIX w.,
- c. budynek gospodarczy, mur./kam., 1883 r.

ŁOBEZ

- 145.DOM (parcelanta), ob. nr 1, mur./drew., l. 30-te XX w.
- 146.DOM (parcelanta), ob. nr 4, mur./drew., l. 30-te XX w.
- 147.DOM Nr 21, mur., 1912 r.
- 148.DOM Nr 23, mur., 1939 r.

ŁOBZOWIEC

- 149.CMENTARZ EWANGELICKI – II poł. XIX w.,
- 150.ZESPÓŁ SZKOŁY NIEMIECKIEJ, ob. dom nr 36 ;
 - a. dom, mur., 4 ćw. XIX w.,
 - b. budynek gospodarczy, mur./szach./drew., 4 ćw. XIX w.
- 151.ZAGRODA Nr 34:
 - a. dom, mur., 4 ćw. XIX w.,
 - b. budynek gospodarczy, mur., 1930 r.
- 152.DOM Nr 9, drew. k. XVIII w.
- 153.DOM Nr 14, szach./drew./glin., k. XIX w.
- 154.DOM nr 15, szach./glin., k. XIX w.
- 155.STODOŁA nr 17, szach/glin., pocz. XX w.
- 156.DOM nr 33, szach./glin., cz. murowany, pocz. XX w.
- 157.STODOŁA Nr 35, drew., ok. 1800 r.
- 158.DOM Nr 40, drew, cz. murowany, 3 ćw. XIX w., przebud.

ŁOWĘCICE

- 159.SZKOŁA, ob. szkoła i przedszkole, mur., 4 ćw. XIX w.
- 160.ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY ;
 - a. dwór, mur., 2 poł. XIX w.,
 - b. park krajobrazowy, 2 poł. XIX w.
 - c. budynek turbiny elektrycznej, mur., 4 ćw. XIX w.,
 - d. czworak, ob. dom Poręba 31, mur., 4 ćw. XIX w.,
f o l w a r k ;
 - e. obora, ob. Poręba 1, mur., k. XIX w., przebud.,
 - f. dom. ob. Poręba nr 2. mur., 1 ćw. XX w.,
 - g. czworak, ob. dom Poręba 33, mur., 4 ćw. XIX w., przebud.

- 161.DOM Nr 3, mur, 1914 r.
- 162.DOM Nr 15, mur., 1903 r.
- 163.DOM nr 23, mur., 1936 r.
- 164.DOM KOWALA Nr 26, mur., 1889 r.
- 165.DOM Nr 36, mur, 1923 r,

- 166.WIADUKT KOLEJOWY, mur./ kamień, k. XIX w.

ŁUKASZEWO

- 167.POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKO – FOLWARCZNEGO ;
 - a. fundamenty i cokół dworu, mur./kam., z poł. XIX w., ob. nowy budynek z lat 80-tych,
 - b. park (pozostałość), poł. XIX w.,
 - c. stajnia – obora, mur./kam., 4 ćw. XIX w.,
 - d. obora, mur., pocz. XX w.,
 - e. stodoła, mur./kam., 4 ćw. XIX w.,
 - f. stodoła, mur., pocz. XX w.,
 - g. ogrodzenie z pozostałością bramy, kam./ mur., ok. poł. XXIX w.,
 - h. czworak, ob. dom nr 71, mur., pocz. XX w.

- 168.BUDYNEK GOSPODARCZY (chlew i stodoła) nr 1, mur., k. XIX w.
- 169.DOM Nr 5, mur., 1928 r.
- 170.STODOŁA Nr 6, mur., 1928 r.
- 171.DOM Nr 7, mur., pocz. XX w.
- 172.BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 11, mur., ok. 1895 r.
- 173.DOM nr 25, mur., pocz. XX w.
- 174.DOM nr 51, mur., pocz. XX w.
- 175.STODOŁA b. nr-u, mur./kam., 1933 r.
- 176.STODOŁA, ob. budynek gospodarczo- mieszkalny b. nr-u, mur., 1938 r.,

- 177.MLECZARNIA, mur., pocz. XX w.

NIEDŹWIADY

- 178.ZESPÓŁ DWORSKO - FOLWARCZNY ;
 - a. dwór, mur., 3 ćw. XIX w.,
 - b. ogrodzenie, ka./mur./ metal., k. XIX w.,
 - f o l w a r k ;
 - c. stajnia, ob. dom, mur., 3 ćw. XIX w.,
 - d. obora, mur., 3 ćw. XIX w.,
 - e. chlew, ob. dom, mur./kam., 4 ćw. XIX w.,
 - f. stodoła, mur., 3 ćw. XX w.,
 - g. stodoła, mur., pocz. XX w.,
 - h. spichlerz, ob. częściowo dom i sklep, mur., k. XIX w.,
 - i. gorzelnia, ob. chlew i stodoła, mur., k. XIX w.
 - j. ogrodzenie z bramą, mur./metal., k. XIX w.

NOSKÓW

179. UKŁAD RURALISTYCZNY – XVI – XIX w.,

180. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. TRÓJCY :

- a. kościół, drew., 1749 r., rest. 1870 r., rozbud. 1927 r.,
- b. dzwonnica, drew., 2 poł. XVIII w.,
- c. plebania, mur., 1 poł. XIX w.,
- d. organistówka, ul. Kościelna 8, mur., l. 30-te XX w.,
- e. ogrodzenie organistówki, mur./ kam., l/ 30-te XX w.

181. CMENTARZ RZY. – KAT.- p. XIX w.,

182. SZKOŁA, ob. dom ul. Szkolna nr 42, drew./ mur., 3 ćw. XIX w.

183. SZKOŁA, ul. Szkolna 28, mur., pocz. XX w.

184. OBERŻA Z SALĄ TANECZNĄ, ul. Jarocińska, mur., 4 ćw. XIX w.,
przebud.

185. ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY :

- a. dwór, ob. dom nr 111, mur., 1 poł. XIX w., przebud. 4 ćw. XIX w., przebud. XX w.,
f o l w a r k ;
- b. stajnia, mur., 4 ćw. XIX w.,
- c. obora, mur., 4 ćw. XIX w.,
- d. obora, później brojlernia, mur., 4 ćw. XIX w.,
- e. owczarnia, mur., 4 ćw. XIX w.,
- f. stodoła, mur., k. XIX w.,
- g. gorzelnia, ob. dom, mur., 4 ćw. XIX w., przebudowany XX w.,
- h. ogrodzenie z bramą na pola, kam./ mur., k. XIX w.
- k o l o n i a m i e s z k a l n a, ul. Okrężna ;
- i. 4 czworaki, ob. domy nr ; 9, 10, 11 i 12, mur., 2 poł. XIX w., przebud.,
- j. komórki czworaków 9 i 11, mur., k. XIX w.

ul. K o ś c i e l n a ;

186. DOM Nr 6, mur., 3 ćw. XIX w.

ul. K o ź m i ń s k a ;

187. DOM Nr 20, mur., l. 30-te XX w.

ul. O k r ę ż n a ;

188. DOM Nr 1, mur., l. 30-te XX w.

ul. S z k o l n a ;

- 189.DOM Nr 2, mur., 1 ćw. XX w.
190.DOM Nr 12, mur., 1926 r.,

191.PIEKARNIA, ob. magazyn, mur., 1912 r.

192.KUŹNIA, ul. Koźmińska, mur., pocz. XX w.

PANIENKA

- 193.UKŁAD RURALISTYCZNY – XVI – XIX w,m

194.ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. IMIENIA JEZUS ;
a. kościół, drew., 1787 r., restaurow. XIX w.,
b. dzwonnica, drew., k. XVIII w.,
c. ogrodzenie, mur., k. XIX w.,
d. plebania, mur., pocz. XIX w.,

195.CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY RZYM. KAT. – XVIII w.,

196.CMENTARZ RZYM .- KAT – poł. XIX w.,

197.ZESPÓŁ SZKOŁY;
a. szkoła, mur., 1935 r.,
b. budynek gospodarczy, mur., l. 30-te XX w.,
c. ogrodzenie, mur., l. 30- te XX w.

198.ZESPÓŁ STACJI KOLEJOWEJ ;
a. dworzec, mur./ szach., pocz. XX w.,
b. dom kolejowy nr 50, mur., pocz. XX w.,
c. szalety, mur., pocz. XX w.

199.KARCZMA, ob. dom nr 31, mur., k. XIX w.

200.ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY :
a. dwór, ob. dom nr 1, mur., 3 ćw. XIX w.,
b. park krajobrazowy, 3 ćw. XIX w.,
c. ogrodzenie z bramą wjazdową, mur., k. XIX w.,
f o l w a r k ;
d. stajnia, mur., k. XIX w.,
e. obora, mur., pocz. XX w.,
f. spichlerz, mur., k. XIX w.,
g. ogrodzenie z bramą wjazdową, mur., 4 ćw. XIX w.,
h. czworak, ob. dom nr 2, mur., 4 ćw. XIX w.,
i. budynek gospodarczy przy czworaku, mur., 4 ćw. XIX w.

201.ZAGRODA Nr 26 ;
a. dom, mur., l. 20-te XX w., i 1957 r.,
b. budynek gospodarczy, mur., 1928 r.,

202.ZAGRODA OSZDNIKA NIEMIECKIEGO , ob. nr 55 :

- a. stodoła, mur., pocz. XX w.,
- b. magazyn, mur., pocz. XX w.,
- c. parownik, mur./ kam., k. XIX w.,
- d. ogrodzenie, mur., k. XIX w.

203.BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 23, mur.,1914 r.

204.DOM Nr 30, mur., l. 30-te XX w.

205.DOM Nr 39, mur., l. 10-te XX w.

206.DOM Nr 40, mur., l. 10-te XX w.

PARZĘCZEW

207.ZESPÓŁ DWORSKO - FOLWARCZNY ;

- a. dwór, ob. dom nr 15, mur., 1925- 27 r.,
- b. rządówka, ob. dom i sklep, mur., pocz. Xx W
- c. stajnia, bukaciarnia i chlew, mur., k. XIX w.,(wyłączona z WEZ w dniu 18.09.,2013 r.)
- d. obora, mur., k. XIX w., ,(wyłączona z WEZ w dniu 18.09.,2013 r.)
- e. stodoła, mur., k. XIX w.,
- f. spichlerz, mur., 4 ćw. XIX w.,
- g. wozownia, ob. hangar samolotowy, mur., k. XIX w., ,(wyłączona z WEZ w dniu 18.09.,2013 r.)
- h. kuźnia i wiata, mur./ drew., pocz. XX w., ,(wyłączona z WEZ w dniu 18.09.,2013 r.)
- i. garaż, mur., ok. 1927 r., ,(wyłączona z WEZ w dniu 18.09.,2013 r.)
- j. ogrodzenie, kamień., k. XIX w.,
- k. brama wjazdowa na folwark, mur., k. XIX w., ,(wyłączona z WEZ w dniu 18.09.,2013 r.)
- l. park krajobrazowy, ob. park Solana, ok. 1920 r.

k o l o n i a m i e s z k a l n a :

- m. 3 czworaki, ob. domy nr ; 9, 10 i 12, mur., 4 ćw. XIX w
- n. dom 12-rodzinny, ob. nr 11, mur., k. XIX w.,
- o. komórki , mur., 4 ćw. XIX w.

208.ZAGRODA PARCELANTA, ob. nr 19 ;

- a. dom, mur./drew., l. 1936-37,
- b. budynek gospodarczy, mur./drew., l. 1936-37.

209.DOM PARCELANTA, ob. nr 1, mur./drew., l. 1936-37.

210.DOM OSADNIKÓW NIEMIECKICH, drew., ok. 1940 r.

PORĘBA

211.KOŚCIÓŁ POEWANGELICKI, ob. RZYM.-KAT. – FIL. P.W.
NIEPOKALANEGO SERCA NMP, mur., 1885 r.

- 212.CMENTARZ EWANGELICKI – Poręba – Łowęcice, - II poł. XIX w.
- 213.SZKOŁA, ob. dom nr 3, mur., l.10-te XX w.
- 214.SZKOŁA NIEMIECKA, ob. dom nr 25, mur., l. 80-te XIX w., przebud.
- 215.ZAGRODA Nr 7 ;
a. dom, mur., 1 ćw. XX w.,
b. chlew, mur./kam., 1935
- 216.ZAGRODA (poniemiecka) Nr 27 :
a. dom kowala, mur./ szach., 4 ćw. XIX w.,
b. kuźnia, mur., 4 ćw. XIX w.
- 217.DOM Nr 6, mur., pocz. XX w.
- 218.DOM Nr 9, mur., 3ćw. XIX w.
- 219.CHLEW Nr 13, mur., ok. 1914 r.
- 220.DOM Nr 14, mur., 4 ćw. XIX w.
- 221.DOM Nr 21, mur., 1903 r.
- 222.DOM Nr 22, mur., k. XIX w.
- 223.DOM (osadnika niemieckiego), ob. nr 27, mur./ szach., 1898 r.
- 224.DOM Nr 29, mur., 4 ćw. XIX w.

RUSKO

- 225.UKŁAD RURALISTYCZNY – k. XIV – XIX w.,
- 226.ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. SW. WOJCIECHA ;
a. kościół, szach., 1833 r., rest. 1913 r.,
b. ogrodzenie z bramą , mur./metal., k. XIX w.,
c. zespół plebanii;
- plebania nr 20, mur., ok. 1850 r.,
- budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX w.,
- 227.CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY RZYM. – KAT. – XVII w.,
- 228.CMENTARZ RZYM. – KAT. – ok.1913 r.,
- 229.ZESPÓŁ SZKOŁY ;
a. szkoła, mur., 4 ćw. XIX w.,
b. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.,
c. szalety, mur., k. XIX w.
- 230.KARCZMA, ob. sklep, mur., 4 ćw. XIX w., przebud.
- 231.ZESPÓŁ PAŁACOWO - FOLWARCZNY :
a. pałac, mur., 1875- 1876r.. rem. 1970 r.,
b. oficyna, ob. dom nr 26, mur., 4 ćw. XIX w.,
c. rządcówka, mur., k. XIX w.,

- d. park krajobrazowy, 2 poł. XIX w.,
- e. ogrodzenie z 2 bramami i 1 furtą, mur./metal., 3 ćw. XIX w.,
f o l w a r k ;
- f. stajnia, mur., 3 ćw. XIX w.,
- g. obora, mur., 3 ćw. XIX w.,
- h. obora, mur., 1 ćw. XX w.,
- i. spichlerz., mur. 1 ćw. XX w.,
- j. stelmacharnia i kuźnia, mur., l. 30-te XX w.,
- k. gołębnik, mur./drew., l. 30-te xx W.,
- l. brama główna, mur., pocz. XX w.,
- m. brama boczna, mur., k. XIX w.,
k o l o n i a m i e s z k a l n a ;
- n. 3 ośmioraki, ob. domy nr ; 16, 17, i 18, mur., 4 ćw. XIX w.

232.ZESPÓŁ FOLWARCZNY – Folwark Strzyżewski ;

- a. dwojak, ob. dom mieszkalny, mur., 4 ćw. XIX w., przebud. XX w.,
- b. obora, mur./kam., 3 ćw. XIX w.,
- c. stodoła, mur., 4 ćw. XIX w.

233.ZESPÓŁ DOMU Nr 3 :

- a. dom, mur., 4 ćw. XIX w.
- b. obora, mur./kam., 4 ćw. XIX w.

234.ZESPÓŁ DOMU Nr 44 ;

- a. dom, mur. 1 ćw. XX w.,
- b. budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX w.

235.DON Nr 4, mur., 1890 r.

STRZYŻEWKO

236.SZKOŁA, ob. Dom nr 13, mur., 4 ćw. XIX w.

237.DOM Nr 10, szach./głina, pocz. XX w.

SUCHORZEWKO

238.ZESPÓŁ FOLWARCZNY ;

- a. rządówka, mur., ok. 1890 r.,
- b. stajnia, mur./kam., 4 ćw. XIX w.,
- c. obora, ob. owczarnia , mur./kam., 1874 r., odnow. 1897 r.,
- d. obora, ob. owczarnia, mur./kam., 1880 r.,
- e. owczarnia, mur./kam., k. XIX w.,
- f. stodoła, mur./kam., ok. 1890 r.,
- g. ogrodzenie z bramą wjazdową, mur./kam., k.. XIX w.,
k o l o n i a m i e s z k a l n a ;
- h. 3 dwojaki, ob. domy nr ; 13, 14 i 16 ,mur., k. XIX w., przebud.,

- i. osmiorak, ob. dom nr 29, mur., 3 ćw. XIX w.

WOJCIECHOWO

- 239.ZESPÓŁ STACJI KOLEJOWEJ ;
a. dworzec, mur., przed 1914 r.,
b. dom pracowników kolei, mur., 1 ćw./ XX w.,
c. dom kolejowy nr 8, mur., pocz. XX w.
- 240.SZKOŁA, ob. dom nr 60, mur., 4 ćw. XIX w.,
- 241.ZESPÓŁ KARCZMY :
a. karczma, ob. dom nr 4, mur./ szach., 3 ćw. XIX w.,
b. budynek gospodarczy, mur., k. XIX w.
- 242.ZESPÓŁ FOLWARCZNY :
a. dom mieszkalny, mur., pocz., XX w.,
b. dom mieszkalny, mur., pocz. XX w.,
c. obora, mur., pocz. XX w.,
d. stodoła, mur., pocz. XX w.
- 243.ZAGRODA Nr 63,
a. dom, mur., k. XIX w.,
b. chlew, mur., k. XIX w.
- 244.ZAGRODA b. Nr -u :
a. dom, mur., 1 ćw. XX w.,
b. stodoła, mur., l. 30-te XX w.
- 245.DOM Nr 11. mur., 1895 r.
246.DOM Nr 20, mur., 1902 r.
247.DOM Nr 28, mur., 4 ćw. XIX w.
248.DOM Nr 48, mur., 1929 r.
249.DOM Nr 49, mur./ szach./ glina, 4 ćw. XIX w.
250.CHLEW Nr 53, mur., 1888 r.
251.DOM Nr 73, mur., 4 ćw. XIX w.
252.DOM Nr 76, mur., ok. 1880 r.
- 253.ZESPÓŁ PŁATKARNI :
a. płatkarnia, mur., pocz. XX w.,
b. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.,
c. brama, mur., 1 ćw. XX w.

ZALESIE

- 254.ZESPÓŁ SZKOŁY, ob. dom nr 33 i Przedszkole :
a. szkoła, mur., 3 ćw. XIX w.,
b. budynek gospodarczy, mur., 4 ćw. XIX w.

- 255.ZAGRODA Nr 19 ;
a. dom, szach./ glina, 3 ćw. XIX w.,
b. stodoła, mur., 1 ćw. XX w.
- 256.DOM Nr 1, ob. sklep, mur., 4 ćw. XIX w.
257.DOM Nr 3, mur., ok. 1920 r
258.DOM Nr 6, mur., pocz. XX w.
259.DOM Nr 10, mur., 1907 r.
260.DOM Nr 23, mur., 1913 r.
261.DOM Nr 27, mur., 1910 r.
262.DOM Nr 29, mur., l. 20-te XX w.
263.DOM Nr 52, mur., 1902 r.
264.DOM Nr 55, mur., 1897 r.

Zakres i formy ochrony oraz opieki nad zabytkami reguluje przede wszystkim ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U.2014 r, poz. 1446) oraz akty wykonawcze do ustawy, w tym m.in. rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych.

Zgodnie z art. 39 ust 3 Ustawy prawo budowlane prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków a w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów nie wpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Nie zajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.

Wykaz obiektów wskazanych w powyższej tabeli będzie zweryfikowany podczas zakładania gminnej ewidencji zabytków, a włączanie oraz wyłączenie obiektów zostanie dokonana w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

3.3. Obiekty ruchome wpisane do rejestru prowadzonego przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Spośród zabytków ruchomych ujętych w rejestrze należy wskazać na:

Nosków: wyposażenie i wystrój kościoła (drewniana rzeźba barokowa, malarstwo)

Jaraczewo: wyposażenie i wystrój kościoła (obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem, rzeźby świętych biskupów)

Panienka: wyposażenie i wystrój kościoła (wczesnobarokowy obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem znajdujący się w ołtarzu głównym)

Góra: wyposażenie i wystrój kościoła (obrazy barokowe)

Rusko: wyposażenie i wystrój kościoła (ambona w kościele, figurka barokowa Maryi Niepokalanej przed kościołem)

Zalesie: zabytkowa kapliczka z figurą św. Wawrzyńca

L.p.	Miejscowość	Oznaczenie obiektu	Numer i data ewidencji	Użytkowanie
1.	Rusko	15 obiektów ruchomych stanowiących wyposażenie kościoła p.w. św. Wojciecha	376/B z dnia 06.03.1975 r.	Własność parafialna
2.	Nosków	21 obiektów stanowiących wyposażenie kościoła św. Trójcy	369/B z dnia 14.02.1975 r.	Własność parafialna
3.	Jaraczewo	16 obiektów stanowiące wyposażenie kościoła p.w. św. Marii Magdaleny	360/B z dnia 08.02.1975 r.	Własność parafialna
4.	Góra	13 obiektów stanowiących wyposażenie kościoła p.w. WNMP	338/B z dnia 14.06.1974 r.	Własność parafialna

5.	Panienka	14 obiektów stanowiących wyposażenie kościoła p.w. Imienia Jezus	371/B z dnia 14.02.1975 r.	Własność parafialna
6.	Zalesie	Kapliczka z figurą św. Wawrzyńca	61/B/Ka z dnia 14.06.1975 r.	-
7.	Rusko	Kościół p.w. św. Wojciecha- Figura NMP kamienna, barokowa z 1763 r.	374/B z dnia 14.02.1975	Własność parafialna

3.4. Pozostałe obiekty

Obiekty nieobjęte ewidencją zabytków, ale stanowiące cenne źródło historyczne dla mieszkańców gminy, jak również odwiedzających ją osób zostały zestawione w tabeli poniżej.

L.p.	Obiekt- miejsce	Typ- data powstania	Patronat
1.	"W katastrofie lotniczej Amerykańskiego bombowca 9 lutego 1945 r." droga Jaraczewo- Chwałkowo Kościelne	Pomnik 30 czerwca 1991 rok	Zespół Szkół w Jaraczewie
2.	" W hołdzie poległym i pomordowanym w I i II Wojnie Światowej" Jaraczewo, Obecnie „ W hołdzie mieszkańcom ziemi jaraczewskiej, którzy oddali życie za naszą wolność”	Pomnik 9 maj 1979 rok, modernizacja w 2014 roku	Komenda Hufca ZHP (patronat społeczny)
3.	" POLEGLYM BOHATEROM w pierwszych walkach za ojczyznę 1918/20 r." Góra	Pomnik 5 wrzesień 1982 rok	Mieszkańcy wsi Góra (patronat społeczny)
4.	"W tym miejscu polegli dnia 31.01. 1945 w walce z okupantem" Bielejewo	Obelisk grudzień 1948 rok	Szkoła Podstawowa w Górze

4. Archeologia

Do Wojewódzkiego Rejestru zabytków archeologicznych wpisane zostały cztery stanowiska archeologiczne.

Warto zauważyć, że znaczący wpływ na znajdujące się na naszym terenie stanowiska archeologiczne miała rzeka, gdyż osadnictwo skupiało się wówczas na krawędziach i stokach dolin rzecznych. Tak też było w przypadku rejonu Jaraczewa, Wojciechowa i Łowęcic. Miejscem intensywnego osadnictwa był też rejon Cerekwicy i Noskowa.

Najstarsze ślady osadnictwa występują na terenie Jaraczewa. Są to obozowiska mezolityczne społeczności myśliwsko-rybackich.

Z okresu neolitu szczególną wartość reprezentują osady z Cerekwicy. Natomiast z epoki brązu osada z Jaraczewa.

Wpisane do rejestru stanowiska archeologiczne związane są z kulturą łużycką, pomorską. Są to cmentarzyska grobów skrzyniowych oraz jedno grodzisko. Grodzisko w Łobzie związane jest z okresem wczesnośredniowiecznym. Stanowiło ono niegdyś osadę o charakterze obronnym. Grody takie budowane były w późnej epoce brązu i wczesnej epoce żelaza. Grodzisko położone jest ok. 1,5 km na północ od wsi i 80 m na zachód od drogi Łobez- Panienka. Ma kształt pierścienia o średnicy 35 m i wysokości do 3 m. Jego powstanie datowane jest na IX-XIII wiek. Według podań miało ono mieć połączenie wodne z podziemną sztolnią z odległym o 7 km na wschód grodziskiem koło Cząszczewa. Cechą charakterystyczną kultury łużyckiej, nazywanej również kulturą pól popielnicowych były kurhany. Cmentarzyskiem pochodzącym z epoki kultury łużyckiej może poszczycić się Góra. Zabytek archeologiczny usytuowany jest w lesie ok. 500 m na północ od szosy Góra- Jarocin, ok. 400 m na północny wschód od wsi.

Na terenie Gminy znajdują się stanowiska archeologiczne z okresu kultury pomorskiej. Jest to cmentarzysko złożone z grobów popielcowych położone w Goli I 1,3 km na południe od wsi, po zachodniej stronie drogi Gola- Skokówko pochodzące sprzed 2 tysięcy lat (wczesna epoka żelaza).

L.p.	Miejscowość	Funkcja	Numer i data wpisu do rejestru	Oszacowano na podstawie
1.	Jaraczewo	cmentarzysko grobów skrzynkowych	674/A z dnia 10.07.1969 r.	Dane z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony

				Zabytków w Poznaniu
2.	Gola	cmentarzisko kultury pomorskiej	1464/A z dnia 27.09.1973	Wykazu zabytków nieruchomych z terenu gminy Jaraczewo przekazany przez WWKZ w 2010 r.
3.	Łobez	grodzisko wczesnośredniowieczne	1463/A z dnia 27.09.1973	Wykazu zabytków nieruchomych z terenu gminy Jaraczewo przekazany przez WWKZ w 2010 r.
4.	Góra	cmentarzisko kultury łuzyckiej	1471/A z dnia 28.09.1973	Wykazu zabytków nieruchomych z terenu gminy Jaraczewo przekazany przez WWKZ w 2010 r.

Stanowiska archeologiczne znajdujące się na naszym terenie wymagają przede wszystkim zmiany zagospodarowania terenu. Są to obiekty położone na gruntach rolnych i uprawnych.

W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na jego terenie, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z WWKZ.

13. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE				
ilość				
a. grodziska	2			1
b. osady	232			x
c. cmentarzyska	9			3
d. inne	x			x
14. INNE				

Źródło: dane z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu

Stan zachowania dziedzictwa archeologicznego:

Istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, stanowią podstawową i najliczniejszą grupę, która składa się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe. Najlepiej

zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych.

Zgodnie z art. 6 pkt. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2014 r, poz. 1446) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece.

Aktualnie zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są inwestycje budowlane i przemysłowe oraz nielegalna eksploatacja piaskowni i żwirowni. Duże zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego – użycie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwój budownictwa, budowa dróg. A zatem podstawowym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych.

Aby zapobiec degradacji stanowisk archeologicznych, prace ziemne prowadzone w strefach ochrony stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia prac archeologicznych po wcześniejszym uzgodnieniu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Jest to szczególnie ważne podczas takich inwestycji jak budowa obwodnic, dróg, zbiorników retencyjnych oraz kopalń kruszywa, gdyż inwestycje te z uwagi na szerokopłaszczyznowy charakter prac ziemnych, w znaczący sposób niszczą substancję zabytkową i obiekty archeologiczne.

Przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszelkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki tych badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na danym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółowić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie wspomnianych badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami i jeziorami. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu, ponieważ dostęp do wody stanowił podstawę osadniczej egzystencji i umożliwiał tworzenie licznych osad.

Rozwój przemysłu, turystyki, budownictwa mieszkaniowego, może stanowić istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych, dlatego tak ważne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W oparciu o plany inwestycyjne gminy Jaraczewo można określić obszary zagrożone pod względem zachowania zabytków:

- trasy komunikacyjne - skala współczesnej infrastruktury drogowej w znacznym stopniu przekracza skalę dawno ukształtowanej przestrzeni, a natężenie ruchu kołowego, głównie ciężarowego, stwarza realną groźbę powstania nieodwracalnych zniszczeń obiektów zabytkowych. Wypływa stąd pilna potrzeba kontynuowania inwestycji, które mają na celu odsunięcie tras komunikacyjnych o szczególnie uciążliwym ruchu. Droga krajowa nr 12 relacji Łęknica – Dorohucka przebiegająca przez teren gminy Jaraczewo stanowi dużą uciążliwość dla mieszkańców oraz zagrożenie zarówno dla mieszkańców jak i dla substancji budowlanej w tych częściach wsi.
- generalnym problemem nie tylko w skali gminy lecz i powiatu jest **lokalizacja wież telefonii komórkowej oraz możliwość pojawienia się nowego zagrożenia w postaci lokalizacji elektrowni wiatrowych** – mogą one wpływać niekorzystnie na panoramę miejscowości i zespołów zabytkowych, stanowiąc konkurencję dla zabytkowej architektury – wież kościołów, będących historycznymi dominantami obszarów wiejskich. Tego typu inwestycje mają niekorzystny wpływ na ukształtowanie zabytkowej przestrzeni jako element nie harmonizujący z krajobrazem kulturowym. Zniszczeniu ulegają wartości widokowe zabytku.
- **kolejnym dużym** i złożonym problemem wymagającym szerszych działań, także w skali ponad powiatowej, jest **budownictwo drewniane** zarówno sakralne jak i pozostałości drewnianej zabudowy wsi. Są to obiekty w najgorszym stanie technicznym wynikającym z racji użycia nietrwałego materiału, jakim jest drewno, braku prowadzenia bieżących napraw i remontów, wtórnych przebudów i przekształceń z użyciem niewłaściwych materiałów,

a także nieprzystosowaniem do obecnych wymogów cywilizacyjnych. Dotyczy to np. kościoła w Paniencie.

- **obszarami szczególnie zagrożonymi są tereny dawnych cmentarzy** ewangelickich lub miejsca po cmentarzach, które ulegają dewastacji. Głównym problemem jest brak środków finansowych na rewaloryzację i utrzymanie oraz brak oznaczeń i tablic informacyjnych,

- **zagrożone są również parki** będące zarówno własnością Skarbu Państwa, RSP, powiatu, gminną a także prywatną. W gminie Jaraczewo szczególnie zaniedbany jest park w Rusku.

- **niedostatek** środków publicznych na rewitalizację.

- **brak** powszechnej świadomości realnej i potencjalnej wartości zasobów kulturowych,

- **degradacja spowodowana wymogami współczesności** i w związku z tym prowadzonymi adaptacjami i remontami obiektów zabytkowych. Likwidacja oryginalnych elementów dekoracji architektonicznej, zdobionej stolarki okiennej, drzwiowej, klatek schodowych itp., wprowadzanie współczesnych materiałów budowlanych typu blacha dachówko podobna, w miejsce ceramicznych pokryć dachowych, okien z PVC oraz ocieplanie płytami styropianowymi – prowadzi do degradacji pojedynczych obiektów, a także całych obszarów starej zabudowy, pozbawiając je charakterystycznego klimatu, a co za tym idzie wartości turystycznych. Zagrożenie to dotyczy szczególnie obiektów z terenu gminy posiadających walory historyczne, a nie objętych wpisem.

- **znaczenie nowej zabudowy lokalizowanej w obrębie układów ruralistycznych**

i zabudowy wiejskiej - wprowadzanie nowej, czasem wielkokubaturowej zabudowy w obrębie historycznej zabudowy wsi i kolonii mieszkalnej dawnych folwarków, problemy z respektowaniem stałych zasad kształtowania architektury w odniesieniu do zabytkowej zabudowy wiejskiej oraz harmonijnym wprowadzeniem nowego budownictwa - wymogiem koniecznym przy projektowaniu jest dopasowanie nowych budynków gabarytami do istniejącej historycznej zabudowy, zachowanie tradycyjnych kształtów dachów, ceramicznych pokryć, stonowanej kolorystyki itp.

- **wprowadzanie wolnostojących elementów kubaturowych nowej zabudowy**

(typu kioski itp.) oraz zauważalne problemy z jednorodną stylistyką tzw. Małej architektury (ogrodzenia, nawierzchnia dróg – bruk lub kostka granitowa, latarnie, słupy ogłoszeniowe, tablice informacyjne itd.).

- **wprowadzanie elementów obcych stylowi** – wpływ na taki stan rzeczy mają przekształcenia własnościowe obiektów nieruchomości przez właścicieli prywatnych często

wykonujących prace przy zabytku bez wymaganego pozwolenia konserwatorskiego, w sposób niezgodny z zasadami sztuki i techniki konserwatorskiej.

- **brak nowych funkcji dla obiektów architektonicznych związanych z koleją**, takich jak dworce kolejowe, magazyny, lokomotywownie, elementy infrastruktury technicznej. Wiąże się to z przekształceniami strukturalnymi i własnościowymi w obrębie spółek PKP oraz ciągłym zmniejszaniem ruchu kolejowego i zamykaniem nierentownych linii kolejowych. Gminę przecina linia kolejowa, dwutorowa relacji Poznań – Katowice. We wsiach Góra i Wojciechowo znajdują się stacje kolejowe z budynkami dworca oraz budynki pomocnicze związane z koleją, a także domy dla pracowników kolei.

- **niewielka możliwość wykorzystania starych budynków folwarcznych** do nowoczesnej produkcji, niszczenie kompozycji podwórza folwarcznego oraz charakteru zachowanej zabudowy. Budynki te wymagają przeróbek i adaptacji, a w wielu przypadkach również znalezienia nowej funkcji. Z tych powodów w złym stanie jest wiele obiektów folwarcznych na terenie gminy. Są to między innymi zabudowania folwarczne w Jaraczewie i Górze.

Planowane w najbliższych latach inwestycje gminne, które wiążą się z pracami ziemnymi.

Lp.	Nazwa inwestycji	Miejscowość	Planowany rok inwestycji	
1.	Kanalizacja	Nosków-Góra	2017-2018	
		Rusko, Nosków, Cerekwica	2017-2021	
		Stara, Poręba		
2.	Wodociąg	Gola	2017	
3.	Inwestycje mieszkaniowe i przemysłowe:			
	budowa - Przedszkola Publicznego	Jaraczewo	2017-2018	
	Budowa Świelicy oraz Jadalni przy Szkole	Jaraczewo	2017	

	Podstawowej w Jaraczewie			
	Budowa Biblioteki Publicznej- Filia	Góra	2018	
	Budowa Targowiska Miejskiego	Jaraczewo	2018	
	Budowa Sali Gimnastycznej	Nosków	2018-2020	
	Budowa Sali Gimnastycznej	Góra	2018-2020	
	Przebudowa Gminnego Ośrodka Kultury	Jaraczewo	2019-2020	
	Przebudowa oraz remont Ośrodka Zdrowia	Rusko	2017-2019	
	Budowa Świetlicy wiejskiej	Niedźwiady	2018-2019	
	Budowa Świetlicy Wiejskiej	Bielejewo	2019-2020	

	Budowa Gminnego Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów	Jaraczewo	2018-2019	
	Budowa Gminnej Oczyszczalni Ścieków	Brzostów	2018-2020	
4.	Budowa dróg	Zalesie- Brzostów ulice lokalne w miejscowości Jaraczewo, Suchorzewko, Parzęczew, Nosków, Panienka, Cerekwica Stara-Poręba, Łobez- Łobzowiec	2018-2019 2017	
5.	Obwodnica Jaraczewa	Jaraczewo- Łobez	po roku 2023	
6.	Kopalnia kruszywa			

Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zabytków archeologicznych

Podczas sporządzania dokumentów planistycznych, takich jak: plany zagospodarowania przestrzennego, warunki zabudowy i inwestycje celu publicznego, należy respektować wyznaczone strefy ochrony stanowisk archeologicznych oraz wynikające z tego

zalecenia konserwatorskie. Wiąże się to z również z koniecznością wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do tych stref oraz obszarów chronionych tj. układów urbanistycznych, ruralistycznych, założeń pałacowo - parkowych, cmentarzy, obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków:

„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.”

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków.

5. Obszary ochrony zieleni zabytkowej na terenie gminy

Teren ziemi Jaraczewskiej bogaty jest również w pomniki przyrody, które należałoby uwzględnić i objąć opieką konserwatorską. Pomniki te pozwalają wyeksponować historyczny układ obszaru gminy.

Drzewa ustawione jako pomniki przyrody stanowią ważny element krajobrazu. Posiadają również wartość kulturową i historyczną, współtworząc zabytkową strukturę gminy.

L.p.	Przedmiot ochrony- cechy charakterystyczne	Pozycja w rejestrze	Lokalizacja
1.	2 dęby szypułkowe- obw. 490 i 320 cm, wys. ca 22 m wiek ok. 200 lat	121	Parafia rzymsko-katolicka Jaraczewo
2.	Bluszcz pospolity- obw. 43 cm	379	Park poddworski w Górze
3.	Lipa drobnolistna- obw. 315 cm, wys. ca 30 m	380	Park poddworski w Górze
4.	Dąb szypułkowy- obw. 435 cm, wys. 24 m	381	Park poddworski w Górze

5.	Dąb szypułkowy- obw 352 cm, wys. 26 m	382	Park poddworski w Górze
6.	Dąb szypułkowy- obw. 385 cm, wys. 25 m	383	Park poddworski w Górze
7.	Wiąz szypułkowy- obw. 340 cm, wys. 30 m	385	Park poddworski w Górze
8.	Sosna wejmutka- obw. 170 cm, wiek ok 100 lat	610	UG Jaraczewo
9.	Wiąz szypułkowy- obw. 325, wys 26 m	386	Park poddworski w Górze

6. Diagnoza stanu obiektów zabytkowych w gminie

Spośród wymienionych obiektów zabytkowych w najlepszym stanie znajdują się obiekty sakralne oraz zespoły dworskie i pałacowe, które są obiektami użytkowymi, a właściciele dbają o ich stan techniczny. Obiekty nie posiadają systemów alarmowych, ochrony przeciwpożarowych oraz monitoringu.

Zespół pałacowo- parkowy w Rusku wymaga odrestaurowania- zarówno elewacja zewnętrzna, jak również wnętrze.

Parki znajdujące się przy zespołach pałacowych i dworskich wymagają prac porządkowych. W złym stanie technicznym są obiekty i budynki folwarczne znajdujące się w parku w Górze.

Stan obiektów znajdujących się w ewidencji zabytków, jak również tych znajdujących się poza ewidencją nie jest jednak dokładnie znany. Zdiagnozowanie ich stanu wymaga szczegółowych badań i inwentaryzacji.

Poniższa tabela zawiera dane dotyczące stanu budowlanego i zagrożeń dla zabytków znajdujących się w rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

L.p.	Obiekt	Stan budowlany	Zagrożenia
1.	Zespół pałacowo- parkowy w Cerekwicy	dobry	Brak systemów monitorujących, brak wykonywanych prac porządkowych na terenie parku
2.	Zespół pałacowo- parkowy oraz budynki folwarczne i budynki na terenie parku w Górze	Zespół pałacowy- dobry, budynki folwarczne- zły, park dostateczny	Brak systemów monitorujących, brak wykonywanych prac porządkowych na terenie parku
3.	Zespół pałacowy w Rusku	dobry	Brak systemu przeciwpożarowego, systemu monitorującego, niski

			poziom estetyki pałacu
4.	Kościół pw. św. Marii Magdaleny w Jaraczewie	dobry	Brak systemów monitorujących
5.	Kościół pw. św. Wojciecha w Rusku	dobry	Brak systemów monitorujących
6.	Kościół pw. Najświętszego Imienia Jezus w Panience	dobry	Brak systemów monitorujących
7.	Piec wypalowy systemu Hoffmanna w Górze	Bardzo zły	Obiekt wymaga renowacji

Nałożenie się wielu czynników sprawiło, że stan większości obiektów na terenie gminy Jaraczewo wymaga pilnych prac remontowych. Tak np. w zespole pałacowym w Cerekwicy konieczne jest przeprowadzenie remontu budynku polegające na wykonaniu skutecznej izolacji przeciwwilgociowej, likwidacja spękań ścian obwodowych. Należałoby przeprowadzić również rewaloryzację elewacji oraz wykonanie odkrywek na obecność malowideł w sklepieniach sieni.

W przypadku zespołu pałacowo- parkowego w Górze oraz pozostałych budynków znajdujących się na tym terenie wskazane byłoby przeprowadzenie następujących prac renowacyjnych:

- remonty pokryć dachowych,
- przywrócenie oryginalnej stolarki okiennej, remont elewacji i wnętrz,
- kapitalny remont zespołu stajennego, który uległ dewastacji z uwagi na brak użytkowania.

W miejscowości Jaraczewo natychmiastowej „pomocy” wymagają domy przy Rynku 12 i 13, wymagają one pilnych prac remontowych, ze szczególnym uwzględnieniem domu nr 12, gdzie ściana szczytowa jest odspojona od strony ul. Kolejowej i wymaga podparcia. Wymagany byłby również remont dachów wraz z przełożeniem pokrycia dachowego.

Kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny w Jaraczewie- w przypadku tego obiektu wskazana została jako podstawowa konieczność zmiana technologii i kolorystyki elewacji. Przeprowadzone w poprzednich latach prace remontowe zostały wykonane bez wiedzy i zgody konserwatora.

Podobna sytuacja wystąpiła w przypadku plebanii przy kościele pw. Najświętszego Imienia Jezus w Panience, gdzie zalecane jest wykonanie ekspertyzy technicznej określającej faktyczny stan techniczny, przywrócenie pierwotnego stanu pokrycia dachowego. Sam budynek kościoła w Panience wymaga rewaloryzacji wnętrza.

W miejscowości Rusko zachowane obiekty zabytkowe wymagają także bieżących remontów. W przypadku pałacu konieczna staje się rewaloryzacja elewacji zewnętrznej oraz wnętrza. Natomiast jeżeli chodzi o kościół pw. św. Wojciecha należy zwrócić uwagę na znajdujące się w złym stanie technicznym elementy dachu, ścianę ryglową i wieżę, która wskazuje znaczne odchylenia od pionu. Konieczne byłoby również przywrócenie historycznego wystroju wnętrza.

Piec Hoffmanna w Górze. Piec pierścieniowy z suszarnią nadpiecową wzniesiono ok. 1870 r. Piec był eksploatowany do roku 1999. W roku 2009 przeprowadzono ekspertyzę techniczną z uwagi na pogarszający się stan techniczny komina. W wyniku ekspertyzy dokonano rozbiórki komina (skrócenie) o 12 mb. Rozbiórkę wykonano na podstawie pozwolenia wydanego przez Starostę Jarocińskiego i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Roboty rozbiórkowe przeprowadzono w 2012 r. Obiekt wymaga utrzymania w stanie niepogorszonym oraz wykonana koniecznych prac zabezpieczających. Niezbędne wydaje się znalezienie sposobu adaptacji i zagospodarowania obiektu łącznie z możliwością poszukania nowego nabywcy, który przedstawiłby wizję zapewniającą użytkowanie obiektu.

Konstrukcja obiektu (mury ceglane) noszą ślady erozji zaprawy wapiennej. Zadaszenie obiektu wymaga remontu z uwagi na liczne spękania i ubytki poszycia z papy.

Spośród poważnych zagrożeń obiektów zabytkowych należy dodatkowo wskazać na:

- degradację zabytków,
- brak dodatkowego oznakowania,
- brak powszechnej świadomości realnej i potencjalnej wartości zastanych zasobów kulturowych

7. Cele programu opieki nad zabytkami

Opracowanie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Jaraczewo ma na celu poprawę stanu zachowania lokalnego dziedzictwa kulturowego w oparciu o istniejące instrumenty prawne i działania ochronne.

7.1. Cele wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju i gminy
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminując sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków,

7.2 Utworzenie i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków

- I. Opracowanie gminnej ewidencji zabytków w ciągu 2 lat od uchwalenia niniejszego „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Jaraczewo na lata 2017-2021”
- II. Wykonanie szczegółowej dokumentacji fotograficznej wszystkich istniejących obiektów.
- III. Określenie stanu technicznego obiektów wpisanych do ewidencji zabytków.

- Ic. Założenie i uzupełnienie kart ewidencyjnych oraz rozszerzenie ich o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną.
- ç. Utworzenie Zespołu Koordynującego pracami wynikającymi z Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w skład którego wejdą wyznaczeni w drodze Zarządzenia Burmistrza Miasta i Gminy Jaraczewo pracownicy Urzędu Miasta i Gminy oraz po jednym z członków Komisji Rady Miasta i Gminy Jaraczewo.

7.3. Oznakowanie obiektów zabytkowych i określenie zasad ich udostępniania

- I. Uzupełnienie oznakowania obiektów na terenie Gminy Jaraczewo.
- II. Wprowadzenie dodatkowego oznakowania na drogach gminnych w celu ułatwienia dojazdu do obiektów zabytkowych
- III. Ustalenie z właścicielami obiektów zasad na jakich będą one udostępniane w celu zwiedzania.

8. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

8.1. Gminna ewidencja zabytków

- Utworzenie gminnej ewidencji zabytków, której Gmina nie posiada, w porozumieniu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków
- Weryfikacja gminnej ewidencji zabytków przez WWKZ, wnioski mogą dotyczyć obiektów będących własnością gminy Jaraczewo

Piec Hoffmanna w Górze. Piec pierścieniowy z suszarnią nadpiecową wzniesiono ok. 1870 r. Piec był eksploatowany do roku 1999. W roku 2009 przeprowadzono ekspertyzę techniczną z uwagi na pogarszający się stan techniczny komina. W wyniku ekspertyzy dokonano rozbiórki komina (skrócenie) o 12 mb. Rozbiórkę wykonano na podstawie pozwolenia wydanego przez Starostę Jarocińskiego i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Roboty rozbiórkowe przeprowadzono w 2012 r. Obiekt wymaga utrzymania w stanie niepogorszonym oraz wykonana koniecznych prac zabezpieczających. Niezbędne wydaje się znalezienie sposobu adaptacji i zagospodarowania obiektu łącznie z możliwością poszukania nowego nabywcy, który przedstawiłby wizję zapewniającą użytkowanie obiektu. Konstrukcja obiektu (mury ceglane) noszą ślady erozji zaprawy wapiennej. Zadaszenie obiektu wymaga remontu z uwagi na liczne spękania i ubytki poszycia z papy.

Synagoga w Jaraczewie. Zbudowana około 1882 roku. Zdewastowana podczas II wojny światowej. W latach 60-tych zaadaptowana na budynek Ochotniczej Straży Pożarnej. Od roku 1998 w budynku mieści się siedziba Gminnego Ośrodka Kultury. Stan techniczny obiektu jest zadowalający. Planuje się przeprowadzenia prac termomodernizacyjnych oraz dostosowanie obiektu na potrzeby osób niepełnosprawnych. Bryła obiektu nie ulegnie zmianie. Funkcja obiektu pozostanie bez zmian.

Park krajobrazowy w Jaraczewie, obecnie im. Powstańców Wielkopolskich (nazwa nadana Uchwałą Rady Gminy Jaraczewo Nr XV/97/2003 z dnia 30.12.2003 r.). Pierwotnie park obejmował 9,6 ha (w tym wód 2,1 ha). Rozplanowany i założony został w II połowie XIX wieku. Twórcą i założycielem najstarszej, północno-zachodniej części parku był najprawdopodobniej Maciej Stablewski. Dominuje drzewostan liściasty z przewagą klonów, jesionów i grabów. Park w Jaraczewie jest centrum dla odbywających się uroczystości oraz imprez kulturalno-rozrywkowych i sportowych. W niższej części parku znajduje się kanał i duży staw z wysepką. Natomiast przy szosie głównej Jarocin-Leszno, naprzeciwko kościoła, w wyższej części parku zlokalizowano w latach siedemdziesiątych gminny ośrodek zdrowia, funkcjonujący do dziś.

** Uwaga : Wpis zabytków nieruchomych do gminnej ewidencji sam w sobie nie stanowi formy ich ochrony, jednak stanowi podstawę do objęcia tych zabytków ochroną w formie zapisu w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego*

8.2. Gminna ewidencja zabytków archeologicznych.

- wykonanie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych zgodnie z Rozporządzeniem MKiDzN z dnia 26 maja 2011 r. , termin realizacji do grudnia 2018 r.
- sporządzenie elektronicznej systematycznie aktualizowanej bazy informacji o stanowiskach archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków i stanowiskach archeologicznych wytypowanych do wpisania do rejestru zabytków zgodnie z informacjami przekazywanymi przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu

8.3. Rewitalizacja i rewaloryzacja obiektów zabytkowych

- kontynuacja podjętych działań na rzecz remontów i rewaloryzacji obiektów zabytkowych na terenie gminy, (Uchwałą Nr XLV/227/2006 z dnia 12 października 2006 roku Rada Gminy Jaraczewo ustaliła zasady i tryb postępowania, udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności gminy Jaraczewo- dotacje z budżetu gminy mogą stanowić maksymalnie 30 % nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy zabytku),
- określenie zadań w zakresie rewitalizacji przestrzeni wiejskiej oraz miejskiej,

8.4. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury sakralnej (krzyże przydrożne i kapliczki):

- wykonanie inwentaryzacji fotograficznej obiektów,
- ustalenie szczegółowej lokalizacji obiektów (określenie działek gruntowych oraz ich właścicieli),
- opracowanie kart ewidencyjnych obiektów,
- przygotowanie wniosków o wpisanie najcenniejszych obiektów będących własnością gminy do rejestru zabytków,
- utworzenie szlaku kapliczek i krzyży przydrożnych (we współpracy z sąsiednimi gminami),
- gmina aktualnie nie posiada gminnej ewidencji zabytków, zostanie ona wykonana zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 26 maja 2011 r.

8.5. Zabytki ruchome

Popularyzacja poszczególnych zabytków i krajobrazu kulturowego poprzez ich wyeksponowanie - rozwój turystyki kulturowej obejmującej szlaki oraz ścieżki przyrodniczo-kulturowe,

- włączenie się do już istniejących oraz tworzenie tematycznych ścieżek rowerowych, pieszych, i samochodowych szlaków turystycznych, mające na celu zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy poprzez renowacje i udostępnianie zabytków,
- współpraca z właścicielami zabytków dla zapewnienia im należytej opieki oraz wskazywanie im potencjalnych źródeł finansowania,
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych zasad udostępniania obiektów w celach turystycznych i edukacyjnych ,
- odpowiednie oznakowanie obiektów, udostępnianych w celach turystycznych, stanowiących własność gminną, prywatną, diecezjalną lub Skarbu Państwa,
- opracowanie tablic informacyjnych zawierających podstawowe dane o obiektach,
- opracowanie elektronicznej mapy turystycznej z naniesionymi i opracowanymi obiektami zabytkowymi,
- wydanie mapki z zaznaczonymi obiektami zabytkowymi na terenie gminy,
- sporządzenie aktualnej dokumentacji i oznakowanie Miejsc Pamięci Narodowej i miejsc upamiętniających wydarzenia historyczne.

8.6. Popularyzacja i edukacja

Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego - włączenie w programy kształcenia szkół prowadzonych przez gminę (szkoły podstawowe i gimnazja) elementów wiedzy dotyczącej tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć szkolnych – opracowanie planów zajęć z dziećmi i młodzieżą uwzględniających problemy ochrony dziedzictwa kulturowego oraz pomoc merytoryczna w prowadzeniu lekcji dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, wspieranie inicjatyw zmierzających do upowszechnienia wiedzy na temat regionalnych zabytków i dziedzictwa,

- popularyzacja tematyki poprzez publikację materiałów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w prasie lokalnej i na stronie internetowej gminy, włączanie poprzez lokalne media mieszkańców gminy do różnorodnych inicjatyw w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, informowanie mediów o sprawach związanych z ochroną zabytków

oraz o inicjatywach podejmowanych w tym zakresie, współpraca z lokalną prasą i ukazywanie obiektów po przeprowadzeniu prac konserwatorskich,

- utworzenie stron internetowych na temat zabytków i tradycji
- wspieranie działalności organizacji społecznych, pozarządowych i środowisk zajmujących się ochroną i opieką nad zabytkami
- ustalenie stanu zasobów zabytkowych oraz ich znaczenia dla kultury regionu i kraju polegające na zebraniu informacji o aktualnym stanie zachowania zabytków, w tym obiektów chronionych, inwentaryzacji terenowej obiektów o cechach zabytkowych, waloryzacji zabytków i określeniu ich znaczenia dla dziedzictwa regionu

8.7.Włączenie zabytków w procesy gospodarcze

Zachowane obiekty zabytkowe z terenu gminy należy potraktować jako jedno z najważniejszych elementów dających szansę na wykorzystanie ich w ogólnym procesie rozwoju gminy w dziedzinie kulturowej, turystycznej i gospodarczej.

W procesach gospodarczych należy uwzględnić kształtowanie przestrzeni kulturowej, a w celu zwiększenia atrakcyjności przestrzeni należy prowadzić działania zmierzające do odtworzenia historycznych układów i obszarów ważnych dla kultury regionu i wzmocnienia lokalnej konkurencyjności poprzez wpisanie obiektów i obszarów chronionych w działania gospodarcze gminy podnoszące jej atrakcyjność.

8.8.Aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz opieki nad zabytkami

- stałe podnoszenie świadomości społecznej poprzez zwiększanie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych,
- inwentaryzacja zabytków gminy, infrastruktury zapewniającej jego bezpieczeństwo, propagowanie go wśród mieszkańców ,
- zachowanie i wyeksponowanie unikalnych wartości historycznych i artystycznych zabytków o dużym znaczeniu dla społeczności lokalnej,

- przygotowanie kompleksowej i ogólnodostępnej informacji o ofercie turystyczno-kulturowej regionu,

9. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami

Władze Miasta i Gminy Jaraczewo zamierzają podjąć w najbliższych latach następujące działania:

Rok 2017-2018

Gmina ewidencja zabytków:

Opracowanie gminnej ewidencji zabytków i systematyczne jej uaktualnianie

Rok 2016-2023

Rewitalizacja i rewaloryzacja obiektów zabytkowych

Nawiązanie współpracy z innymi gminami posiadającymi cmentarze ewangelickie w celu wypracowania wspólnych metod działania przy ich rewaloryzacji, wprowadzenia systemu monitoringu zapewniającego bezpieczeństwo i ochronę przed dewastacją

Jednym z działań na drodze opieki nad zabytkami będzie postępowanie zgodne z Gminnym Programem Rewitalizacji, którego sporządzenie planuje się na rok 2017.

Udostępnienie i promocja zabytków

Zbieranie materiałów archiwalnych (zdjęcia, mapy, pocztówki i inne teksty znaczeniu historycznym) dotyczących zabytków gminy Jaraczewo,

Wspieranie działań sprzyjających większemu zaangażowaniu się sektora prywatnego w ochronę dziedzictwa kulturowego,

Aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz opieki nad zabytkami

- W ramach aktywizacji społeczności lokalnej oraz jako jedna z form zajęć z młodzieżą i dziećmi uwzględniających problemy ochrony dziedzictwa kulturowego, planuje się podczas

corocznej akcji „Sprzątanie Świata”, po wcześniejszym uzgodnieniu z urzędami i właścicielami, organizowanie sprzątania terenu parków podworskich,

- Planowane jest także podejmowanie działań prowadzących do utworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami; współpraca z urzędem pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną,

- Wspieranie działań właścicieli obiektów zabytkowych przy inwestycjach związanych z właściwym utrzymaniem i użytkowaniem obiektów poprzez informowanie o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków (organizacje spotkań lub szkoleń) oraz merytoryczną pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków

- Przygotowanie kompleksowej i ogólnodostępnej informacji multimedialnej o ofercie turystyczno-kulturowej regionu, i bazy danych ofert.

Rok 2017-2018

Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury sakralnej (krzyże przydrożne i kapliczki):

Opracowanie kart ewidencyjnych obiektów małej architektury sakralnej – forma elektroniczna wraz z dokumentacją fotograficzną,

Rok 2017-2019

Popularyzacja i edukacja

- Wydanie publikacji - folderu z informacjami o najważniejszych zabytkach gminy Jaraczewo oraz założenie odpowiedniej strony internetowej, związanej z tym tematem,

- Wprowadzenie tematyki opieki nad zabytkami i historii regionu do zajęć szkolnych,

- Inwestowanie w rozwój istniejącej izby pamięci i ewentualne powstawanie nowych.

10. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Zadania określone w gminnym programie opieki nad zabytkami będą wykonywane za pomocą następujących działań:

- wynikających z przepisów ustawowych i rozporządzeń (np. uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy)
- finansowych (np. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych obiektów zabytkowych będących własnością gminy)
- współpracy zewnętrznej (np. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego)
- społecznych (np. poprzez działania edukacyjne i promocyjne)
- nadzoru (bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków)

11. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Burmistrz Gminy ma obowiązek sporządzania co dwa lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania go Radzie Gminy. Wykonanie sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji gminnego programu, opartą na:

- wykonaniu zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami,
- określeniu efektywności ich wykonania

12. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. właściciel zabytku jest jednoznacznie wskazany do opieki nad zabytkiem. Zakres tej opieki

zapisany jest w art. 5 ustawy. Państwo zobowiązuje się do wspomagania finansowego prac konserwatorskich obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Zgodnie z art. 73 osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna będąca posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru zabytków albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie może ubiegać się o dotacje z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku. Dotacje te przyznawane się przez ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego (Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego) lub wojewódzkiego konserwatora zabytków właściwego dla terenu, na którym znajduje się obiekt zabytkowy wpisany do rejestru zabytków. Z tych dwóch źródeł finansowania można korzystać niezależnie. Ustawa zezwala na ubieganie się o udzielenie dofinansowania nie tylko na prace planowane do wykonania w danym roku, ale również na prace, które zostały wykonane w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji. (art. 76 ust. 1 pkt 2). Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawiera wykaz prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, które mogą być objęte dotacją (art. 77)

Integralną częścią ustawy, wynikającą z zapisu art. 80 ust 1 jest rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. z 2014r. poz.399 z późn. zm.). Poza środkami budżetu państwa wypłacanymi przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków działania programu mogą być finansowane przez:

- środki własne budżetowe miasta i gminy Jaraczewo na realizację zadań własnych,
- dotacje podmiotowe dla instytucji kultury, których organizatorem jest samorząd województwa;
- dotacje samorządu województwa dla jednostek samorządu terytorialnego innych szczebli na realizację zadań z zakresu kultury i sztuki;
- dotacje, granty, nagrody samorządu województwa dla podmiotów nie zaliczanych do sektora finansów publicznych;
- środki własne jednostek samorządu terytorialnego różnych szczebli;

- dochody własne instytucji kultury;
- środki prywatne (osób fizycznych, stowarzyszeń, fundacji, osób prawnych, związków wyznaniowych);
- dotacje i fundusz celowe rządowych i pozarządowych programów pomocowych;
- środki Unii Europejskiej;
- inne środki przewidziane prawem.